

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARLA BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**VAN İLİNİN MERKEZ TUŞBA İPEKYOLU VE EDREMİT
İLÇELERİNDE DOĞAL OLARAK YETİŞEN MERA BİTKİLERİ VE
KULLANIM ALANLARININ ARAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN : Büşra AKDAĞ
DANIŞMAN : Doç. Dr. Ömer TERZİOĞLU

VAN-2016

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TARLA BİTKİLERİ ANABİLİM DALI

**VAN İLİNİN MERKEZ TUŞBA İPEKYOLU VE EDREMİT
İLÇELERİNDE DOĞAL OLARAK YETİŞEN MERA BİTKİLERİ VE
KULLANIM ALANLARININ ARAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN : Büşra AKDAĞ

VAN-2016

KABUL VE ONAY SAYFASI

Farla bitkileri Anabilim Dalı'nda Doç. Dr. Ömer TERZİOĞLU danışmanlığında, Büşra AKDAĞ tarafından sunulan "Van İlinin Merkez Tuşba İpekyolu ve Edremit İlçelerinde Doğal Olarak Yetişen Mera Bitkileri ve Kullanım Alanlarının Araştırılması" isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ilgili hükümleri gereğince 28/01/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile başarılı bulunmuş ve Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan :Doç. Dr. Ömer TERZİOĞLU

İmza:

Üye :Yrd. Doç. Dr. Fatih ÇİĞ

İmza:

Üye :Doç. Dr. Şeyda ZORER ÇELEBİ

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 28/01/2016 tarih ve 2016/3-IV sayılı kararı ile onaylanmıştır.

28/01/2016

Enstitü Müdürü ✓
Yrd. Doç. Dr. İrfan UÇKAN
Enstitü Müd. Yrd.

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Büşra AKDAĞ

ÖZET

VAN İLİNİN MERKEZ TUŞBA İPEKYOLU VE EDREMİT İLÇELERİNDE DOĞAL OLARAK YETİŞEN MERA BİTKİLERİ VE KULLANIM ALANLARININ ARAŞTIRILMASI

AKDAĞ, Büşra
Yüksek Lisans Tezi, Tarla Bitkileri Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer TERZİOĞLU
Ocak 2016, 82 sayfa

Çayır ve meralar bir bölgenin önemli doğal kaynaklarıdır. Yurdumuz zengin bir florastik yapıya sahiptir. Doğu Anadolu Bölgesi çayır mera varlığı bakımından yurdumuzun kaba yem ihtiyacının büyük bir kısmının karşılandığı bölgedir. Sadece hayvanlarımıza kaba yem karşılamakla kalmaz, insan için yüzyıllardan beri gıda, tedavi, yakacak ve daha birçok alanda kullanılır.

Bu çalışmada, zengin bir florastik yapıya sahip olan, Van ilinin meralara yakın olan bölgeleri özellikle seçilmiş ve yöre halkıyla yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Araştırma sonucunda, mera alanlarından toplanıp tüketilen otların literatür kullanımına bakılıp pek çok kültür bitkisinden daha fazla yararlı bileşenler içerdiği ve insan sağlığına olumlu etkilerinin yüksek olduğu belirlenmiş, araştırmaya muhtaç bir konu olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca halk dilinde kalkan(*Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet.), papatya (*Tripleurospermum oreades*(Boiss.)Rech. fil. var. *oreades*), ve hardal(*Sisymbrium loeselii* L.) olarak bilinen bitkilerin tüketilebilirliği ilk defa bu çalışmada tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Çayır ve mera, Geleneksel kullanılabilen yabani otlar, Hastalık tedavisinde kullanılan otlar, Yenilebilen otlar

ABSTRACT

THE RESEARCH OF MEADOW PLANTS AND THEIR USAGE NATURALLY GROWING IN VAN PROVINCE AND THE TOWN IN EDREMIT, TUŞBA AND İPEKYOLU TOWN

AKDAĞ, Büşra
M. Sc. Thesis, Crops Science
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Ömer TERZİOĞLU
January 2016, 82 pages

Meadow and forages are the important natural resources of an area. Our country has a rich floristic structure. Eastern Anatolian Region is the region where the huge proportion of our country's need for rough feed is met. It doesn't only provide roughage for our animals but it has been used by people for centuries in many fields such as treatment, food, burning material and many more as well.

In this study, Van region close to the rich pastures of the province that has fluorescent structures were especially selected and face to face survey was conducted with local people. As a result of research, it was determined collected from pasture and consumed grasses by looking at the literature use have more beneficial contained components than many crops that it has high positive impact on human health. It also understood that it is an issue that needs to be investigated. Moreover, edibility of plants that colloquial language known as thistle(*Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet.), daisy(*Tripleurospermum oreades* (Boiss.) Rech. fil. var. *oreades*) and mustard(*Sisymbrium loeselli* L.) have been made firm first time in this study.

Key Words: Meadow and pasture, The weeds can be using as a traditional, The grasses can be useal about treatment of the disease, consumeal grasses.

ÖNSÖZ

Van ilinde yürütölen doğal ayır mera alanlarında bulunan otların geleneksel kullanım alanları anket yöntemi ile tespit edilmiştir. Bu alışma yöre halkı ile yüz yüze görüşölerek 115 anket yapılmıştır. Yapılan bu alışma Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Anabilim Dalı yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Bu çalışmada bana önemli katkılarda bulunan değerli hocam Doç. Dr. Ömer TERZİÖĞLU'na sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Bu çalışmanın anket değerlendirilmesinde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Suna AKKOL hocama teşekkürü borç bilirim. Toplanan bitkilerin preslenmesi, bitkilerin teşhisi ve daha birçok konuda önemli katkılarda bulunan Muzaffer MÜKEMRE'ye teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca arazi çalışmalarında değerli arkadaşlarım Ziraat Mühendisi Esmâ TURAN, Dilşah AKDAĞ, Murat AKDAĞ, Barış YAVRUTÖRK, Hamdullah İPEK ve değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Anket sorularına sabırla cevap veren yöre halkına teşekkürlerimi sunuyorum.

Büşra AKDAĞ, 2016

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT	iii
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xiii
EKLER DİZİNİ	xv
1. GİRİŞ.....	1
2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	7
3.1. Materyal.....	7
3.2. Yöntem	7
4. ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER	9
4.1. Yörenin Tarihçesi.....	9
4.2. Yörenin Coğrafi Konumu ve İklim Durumu.....	9
4.2.1. Coğrafi konumu.....	9
4.2.2. İklimdurumu.....	10
5. YÖRENİN MERA DURUMU	10
6. YÖRENİN NÜFUS DURUMU	10
7. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	11
7.1. Hane Halkının Genel Bilgileri.....	11
7.1.1. Ankete katılanların cinsiyet ve yaş dağılımı	11
7.1.2. Ankete katılanların yaş ortalaması, evlilik ve aile durumu	11
7.1.3. Ankete katılanların eğitim, çalışma ve meslek durumları.....	12
7.1.4. Ankete katılanların gelir durumu ve ikametgah yeri.....	13
7.1.5. Ankete katılanların şehre inme alışkanlığı ve mülkiyet durumu.....	13
7.2. Mera Bitkileri İle İlgili Bulgular	14
7.2.1. Yöre halkının mera bitkilerini kullanım durumları ve düşünceleri.....	14
7.2.2. Yöre Halkının Mera Bitkilerini Kullanım Sıklığı ve Tüketim Amaçları	15
7.2.3. Mera Bitkilerinin Ekonomik Değeri	16

7.2.4. Toplanan Mera Bitkilerinin Kullanım Zaman Aralığı	16
7.2.5. Mera Bitkilerini kullanmaya yönlendiren faktörler ve bilinen karışımlar ...	17
7.2.6. Yöre halkının hastalık tedavisinde başvurduğu yöntemler	17
7.2.7. Yöre halkının kullandığı bitilerin yan etki durumları	18
7.3. ARAŞTIRMA BULGULARI	19
7.3.1. APIACEAE	19
7.3.1.1. <i>Eryngium billardieri</i> Delar.	19
7.3.1.2. <i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	20
7.3.1.3. <i>Heracleum persicum</i> Desf.	22
7.3.1.4. <i>Pimpinella anthriscoides</i> Boiss. var. <i>Anthriscoides</i>	23
7.3.2. ASTERACEAE	24
7.3.2.1. <i>Achillea arabica</i> Kotschy	24
7.3.2.2. <i>Achillea vermicularis</i> Trin.	25
7.3.2.3. <i>Anthemis wiedemanniana</i> Fisch. Mey.	27
7.3.2.4. <i>Arctium tomentosum</i> Mill. var. <i>glabrum</i> (Körn.) Arènes	28
7.3.2.5. <i>Bellis perennis</i> L.	29
7.3.2.6. <i>Cirsium pubigerum</i> (Desf.) DC. var. <i>spinosum</i> Pet.	30
7.3.2.7. <i>Onopordum acanthium</i> L.	31
7.3.2.8. <i>Taraxacum androssovii</i> Schischk.	32
7.3.2.9. <i>Tripleurospermum oreades</i> (Boiss.)Rech. fil. var. <i>oreades</i>	34
7.3.2.10. <i>Scorzonera cana</i> (C.A.Meyer) Hoffm. var. <i>jacquiniana</i> (W.Voch) Chamberlain	35
7.3.3. AMARYLLIDACEAE	36
7.3.3.1. <i>Allium vineale</i> L.	36
7.3.4. AMARANTHACEAE	37
7.3.4.1. <i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>Album</i>	37
7.3.5. BORAGINACEAE	39
7.3.5.1. <i>Anchusa azurea</i> Milli var. <i>azurea</i>	39
7.3.6. BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)	40
7.3.6.1. <i>Sisymbrium loeselii</i> L.	40

7.3.7. CONVULVULACEAE.....	41
7.3.7.1. Convolvulus arvensis L.	41
7.3.8. LAMIACEAE (LABIATAE).....	42
7.3.8.1. Mentha longifolia(L.) Hud. subsp. longifolia.....	42
7.3.8.2. Mentha longifolia (L.)Hunds. subsp. Typhoides (Brig.)Harley var. typhoides	44
7.3.8.3. Salvia verticillata L. subsp. verticillata.....	46
7.3.8.4.Salvia pocolata Náb.....	47
7.3.8.5. Thymus kotschyanus Boiss. & Hohen var. glabrescens.....	48
7.3.8.6.Thymus praecox Opiz subsp. grossheimii (Ronniger) Jalas var. grossheimii	49
7.3.9. MALVACEAE.....	51
7.3.9.1. Alcea hohenackeri (Boiss. & Huet.) Boiss.	51
7.3.9.2. Malva neglecta Wallr.....	53
7.3.10.PAPAVERACEAE	55
7.3.10.1. Papaver rhoeas L.	55
7.3.11. PLANTAGINACEAE.....	56
7.3.11.1. Plantago lanceolata L.....	56
7.3.11.2. Plantago major L. subsp. intermedia (Gilib.) Lange	58
7.3.11.3. Plantago major L. subsp. major	59
7.3.12. POLYGONACEAE	60
7.3.12.1. Polygonum cognatumMeissn.....	60
7.3.12.2. Rumex tuberosusL. subsp. horizontalis(Koch.) Rech.	61
7.3.13. RANUNCULACEAE	63
7.3.13.1. Ranunculus kotschyi Boiss.	63
7.3.13.2.Thalictrum flavum L.	64
7.3.14. ROSACEAE.....	65
7.3.14.1. Rosa canina L.....	65
7.3.15. URTICACEAE.....	67
7.3.15.1. Urtica dioica L.	67
8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	69

	Sayfa
EKLER	70
Ek 1. Teknik Terimler Ve Tanımları	70
Ek 3. Anket Formu	72
KAYNAKLAR.....	77
ÖZ GEÇMİŞ.....	82

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil	Sayfa
Şekil 7.3.1. <i>Eryngium billardieri</i> Delar	19
Şekil 7.3.2. <i>Falcaria vulgaris</i> Bernh.	20
Şekil 7.3.3. <i>Heracleum persicum</i> Desf.	22
Şekil 7.3.4. <i>Pimpinella anthriscoides</i> Boiss. var. <i>Anthriscoides</i>	23
Şekil 7.3.5. <i>Achillea arabica</i> Kotschy	24
Şekil 7.3.6. <i>Achillea vermicularis</i> Trin.	25
Şekil 7.3.7. <i>Anthemis wiedemanniana</i> Fisch. Mey.....	27
Şekil 7.3.8. <i>Arctium tomentosum</i> Mill. var. <i>glabrum</i> (Körn.) Arènes	28
Şekil 7.3.9. <i>Bellis perennis</i> L.....	29
Şekil 7.3.10. <i>Onopordum acanthium</i> L.	31
Şekil 7.3.11. <i>Taraxacum androssovii</i> Schischk.	32
Şekil 7.3.12. <i>Tripleurospermum oreades</i> (Boiss.)Rech. fil. var. <i>Oreades</i>	34
Şekil 7.3.13. <i>Scorzonera cana</i> (C.A.Meyer) Hoffm. var. <i>jacquiniana</i> (W.Voch)Chamberlain.....	35
Şekil 7.3.14. <i>Allium vineale</i> L	36
Şekil 7.3.15. <i>Chenopodium album</i> L. subsp. <i>album</i> var. <i>Albüm</i>	37
Şekil 7.3.16. <i>Anchusa azurea</i> Milli var. <i>Azurea</i>	39
Şekil 7.3.17. <i>Cirsium pubigerum</i> (Desf.) DC. var. <i>spinosum</i> Pet.	39
Şekil 7.3.18. <i>Sisymbrium loeselii</i> L.	40
Şekil 7.3.19. <i>Convolvulus arvensis</i> L.	41
Şekil 7.3.20. <i>Mentha longifolia</i> (L.) Hud. subsp. <i>Longifolia</i>	42
Şekil 7.3.21. <i>Mentha longifolia</i> (L.)Hunds. subsp. <i>typhoides</i> (Brig.) <i>Harley</i> var. <i>Typhoides</i>	44

Şekil	Sayfa
Şekil 7.3.22. <i>Salvia verticillata</i> L. subsp. <i>Verticillata</i>	46
Şekil 7.3.23. <i>Salvia pocolata</i> Náb.	47
Şekil 7.3.24. <i>Thymus kotschyanus</i> Boiss. & Hohen var. <i>Glabrescens</i>	48
Şekil 7.3.25. <i>Thymus praecox</i> Opiz subsp. <i>grossheimii</i> (Ronniger) Jalas var. <i>Grossheimii</i>	49
Şekil 7.3.26. <i>Alcea hohenackeri</i> (Boiss. & Huet.) Boiss.	51
Şekil 7.3.27. <i>Malva neglecta</i> Wallr.	52
Şekil 7.3.28. <i>Papaver rhoeas</i> L.	54
Şekil 7.3.29. <i>Plantago lanceolata</i> L.	55
Şekil 7.3.30. <i>Plantago major</i> L. subsp. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	58
Şekil 7.3.31. <i>Plantago major</i> L. subsp. <i>Major</i>	59
Şekil 7.3.32. <i>Polygonum cognatum</i> Meissn.....	60
Şekil 7.3.33. <i>Rumex tuberosus</i> L. subsp. <i>Horizontalis</i> (Koch.) Rech.	61
Şekil 7.3.34. <i>Ranunculus kotschyi</i> Boiss.	63
Şekil 7.3.35. <i>Thalictrum flavum</i> L.....	64
Şekil 7.3.36. <i>Rosa canina</i> L.....	65
Şekil 7.3.37. <i>Urtica dioica</i> L.	67

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 7.1. Ankete katılanların cinsiyeti ve yaş dağılımı	11
Çizelge 7.2. Ankete katılanların yaş ortalaması ve evlilik durumu.....	12
Çizelge 7.3. Ankete katılanların eğitim durumları	12
Çizelge 7.4. Ankete katılanların meslek durumları	13
Çizelge 7.5. Ankete katılanların gelir durumu	13
Çizelge 7.6. Ankete katılanların şehre inme alışkanlığı	14
Çizelge 7.7. Ankete katılanların merabitkilerini kullanım durumu.....	14
Çizelge 7.8. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım sıklığı	15
Çizelge 7.9. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım amacı.....	16
Çizelge 7.10. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım zaman aralığı.....	17
Çizelge 7.11. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanmalarını etkileyen faktörler...	17
Çizelge 7.12. Halkın hastalık tedavisi için başvurduğu yer	18

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
Ek 1. Teknik terimler ve tanımları.....	71
Ek 2. Kaynak kişiler	77
Ek 3. Anket formu	73

1. GİRİŞ

Çayır ve meralar bir ülkenin önemli doğal zenginliklerindedir. Çayır ve meralarda bulunan bitki örtüsü biyolojik çeşitlilik yaratır. Birçok kültür bitkisi için gen kaynağıdır. Çayır, meralar birçok tıbbi bitkinin kaynağı olması yanında ilkel canlılar, yabani hayvanlar ve daha birçok canlının barınak ve üreme alanıdır. Çayır ve meralar toprak verimliliğinin artmasında, bölgenin su kaynaklarının muhafazasında ve geliştirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Gezinti eğlence ve turizm alanı olarak kullanılabilir. Çayır ve meralar kaba yemin en ucuz ve kolay temin edilen alanlardır (Töngel ve Ayan, 2005). Genellikle bir masraf yapılmadan hayvanlarımızın kaba yem ihtiyacını önemli oranda karşılar.

İlk çağlardan kalan Arkeolojik bulgulara göre insanlar, besin elde etmek ve sağlık sorunlarını gidermek için öncelikle bitkilerden faydalanmışlardır (Koçyiğit, 2005). Kuzey Irak'ta Şanidar Mağarasında, 1957 yılında yapılan kazılarda, Neandertal adamı kalıntıları yanında mezarda bulunanlar, bitki-insan ilişkisinin başlangıcına ait ilk veri olarak kabul edilir. 60 bin yıl öncesinden günümüze gelen ve bir şaman'a ait olduğu düşünülen bu mezarda civan perçemi, kanarya otu, mor sümbül, gül hatmi, peygamber çiçeği gibi bitki türlerinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ölülerini gömmeye başlayan bir toplumda, ölen kişinin tekrar yaşama döndüğünde kullanacağı düşüncesiyle mezara konulduğu tahmin edilen bu bitkilerin, yenenler ve şifalı olanlar diye ayrılmaya başlandığının da bir göstergesi olabileceği düşünülmektedir(Lewin, 2000; Heinrich ve ark. 2004). Ayrıca İbn-i Sina'nın el-kanun fit-tıbb adlı eserinde bitki drogların ağırlıkta olduğu bir tedavi yöntemini yazmaktadır. Asıl bitki bilgisi Yunanlı Hekim Dioskurides'in Akdeniz ülkelerinde yetişen 600 kadar tıbbi bitkinin açıklaması yapılmış ve uzun asırlar boyunca kullanılmıştır (Arısoy, 1970). 1990'lı yıllardan sonra, tıbbi ve aromatik bitkilerin yeni kullanım alanlarının bulunması, doğal ürünlere olan talebin artması; bu bitkilerin kullanım hacmini her geçen gün arttırmaktadır. Günümüzde, tıbbi bitkiler piyasasının yıllık yaklaşık 60 milyar dolarlık bir rakama sahip olduğu tahmin edilmektedir (Kumar, 2009). Bitkilerin kullanımı besin ve ilaç yapımıyla sınırlı olmayıp; evlerde süs eşyası olarak, çanta, hasır yapımında, nazara karşı korunmak ve tütsü olarak, sabun, boya yapımında ve birçok alanda kullanılmaktadır. Mera alanlarında, dağlarda bulunup kullanılan otlar, gerek ekonomik gerek sosyokültürel sebeplerden dolayı günümüzde de kullanımı yaygındır.

Daha önceki kullanım alanlarına bakıldığında büyü ve nazar gibi inanışlarda da birer araç olarak kullanılmıştır. Yapılan çalışmada bu inanışların izlerine rastlanmamış olsa da diğer kullanım alanları yani beslenme ve tedavi amacıyla mera bitkilerinin kullanımı yaygındır. Ayrıca yöre halkının az bir kısmının iğde ağaçlarından toplanan yaprakların hoş kokulu olmasından dolayı dövülüp belirli aşamalardan geçirerek sabun yapımında kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bitkilerin boyar madde olarak kullanımı sentetik boyaların çıkmasıyla değerini kaybetmiş; bunların ucuz olması cazip gelse de aslında doğal boyalar sağlık ve kalıcılık açısından günümüzde yeniden ilgi odağı haline gelmiştir.

Türkiye'nin çayır ve mera alanlarının kullanım hakkı köy ve kasaba halkına verilmiştir. Bu alanlar iklim koşullarından ve hayvanlarca aşırı ve kontrolsüz bir şekilde otlatılması verim ve kalitede önemli ölçüde azalmaya neden olmaktadır. Öyle ki, zayıflayan bitki örtüsü toprağa tutunamayacak hale gelir. Aşırı ve kontrolsüz otlatma, çayır ve meraların özellikle orijinal kompozisyonlarından oldukça uzaklaşmasına neden olmaktadır. Bu alanlar, hayvanların yemedikleri ya da yemekte zorlandıkları hatta zehirli kimyasal maddeler barındıran bitki toplulukları ile kaplanmaktadır (Tükel ve Hatipoğlu,2001). Ülkemizde hayvancılık, büyük oranda mera alanlarına dayalı; ancak mera bitkilerinin kalitesi ve verimi istenilen düzeyin oldukça altındadır (Tosun ve Altın, 1981; Demir ve İpraş, 1996; Tükel ve Hatipoğlu, 2001). Ülkemiz zengin bir bitki vejetasyonuna sahiptir ancak verimli ve kaliteli bölgelerimizi korumak, belli bir potansiyele sahip olan verimsiz bölgelerimizde ıslah etme çalışmalarına gidilmelidir. Yüzyıllardan beri mera alanları bizler için bir eczane deposu oluşturmaktadır. Kırsal alanda yaşayan bireyler bu alanlarda yetişen bitkilerden daha fazla faydalanmaktadır. Bunun bir nedeni, mera alanlarına yakınlık ve herhangi bir hastalık tedavisinde hastaneye uzaklık gibi sebeplerle; tedavi yöntemlerini kendileri geliştirmek zorunda kalmış olmalarıdır. Dünyanın var oluşundan bu yana insanların vazgeçemeyecekleri kaynaklar olup bir nevi hayatın atar damarlarıdır diyebiliriz. İnsanların doğayı hor kullanması pekiyi sonuçlar doğurmamaktadır. Topraklarımız, sularımız gün geçtikçe kirlenmektedir. Bu döngü bitki bünyesini değiştirmekte ve insan için yaşam kaynağı olan her şeyi yok etmektedir. Yine de doğal kaynaklarımızı korumakta geç kalmış sayılmayız.

Çayır ve mera alanlarında bulunan otlar dünyanın var oluşundan beri toprağa kattığı verimlilik, toprak strüktürünü koruması, mera alanı üzerinde çim tabakası oluşturmasıyla erozyonu önlemesi ve insanlar tarafından başta gıda olmak üzere yakacak, süs, barınak hayvanlar için yem ve daha birçok yararının olması sebebiyle korunması gereken önemli alanlardır. Ayrıca yabancı otların bir kısmı, hava kirliliğinin ve virüs teşhisinde indikatör olarak kullanılır (Kaya,2013). Yenilebilen otlar bileşimleri insan beslenmesi açısından yararlı bileşenler içerir, antimikrobiyal ve antioksidan özelliğinden dolayı alternatif tıpta kullanılma, olanakları mevcuttur (Kaya,2013). İnsan sağlığını tehdit eden kimyasal ve yapay koruyucuların kanserojenik etkiye sahip olmalarından dolayı kullanımları giderek azalmış ve yerine doğal koruyucu etkiye sahip baharatların kullanımı gündeme gelmiştir (Kaya, 2013). Halk tarafından kullanılıp nesilden nesile aktarılan bu bilgilerin bilimsel araştırmalarla desteklenmeli ve hak ettiği konuma gelmesi için çaba sarf edilmelidir.

Doğal çayır, mera alanlarımızın sürülüp tarla alanına dönüştürülmesi birçok tehlikeye karşı bizleri savunmasız bırakmaktadır. Çayır, mera alanlarımız erozyonu büyük oranda önlemektedir. Dünya üzerinde son 50 yılda; aşırı otlatma nedeniyle 679 milyar ha ve diğer yanlış uygulamalarla 155 milyar ha olmak üzere toplam 1.965 milyar ha alan insan eliyle bozulup erozyona maruz kalmıştır. Bu rakam dünyadaki toplam ekilebilir arazinin %17'sini oluşturmaktadır (Doğan,1995). Erozyon nedeni ile toprağın verimi azalmakta, besin maddeleri yok olmakta, sular kirlenmekte, ürünlerde kalite ve verim düşmektedir. Ülkemizde erozyon sonucu her yıl 500 milyon ton verimli toprak kaybolmaktadır (Doğan,1995). Erozyonla toprağın önemli bir kısmı, yani besin maddelerini önemli bir oranda ihtiva eden ilk 5 cm'in, rüzgar veya su yoluyla taşınır. Tüm çabalara, iyileştirme proje ve çalışmalarına rağmen ülkemizde orman ve çayır, mera bitki örtüsü alanları günbegün azalmakta, bu alanlar sürülerek sürekli işlenebilir tarım arazisi haline getirilmektedirler (Karaşahin, 1995). Yurdumuzda 1950 yılından önce 44.3 milyon hektar çayır-mera alanı varken bu tarihten sonra traktör sayısının artışı sebebiyle çayır-mera alanlarının yaklaşık yarısı sürülerek işlenebilir tarım arazisi haline dönüştürülmüştür (Emin ve Emin, 1986). Erozyon etkisini tamamen yok etmek mümkün olmasa da belirli yöntemlerle erozyon tehlikesi azaltılabilir. Ağaçlandırma yapmak, mera alanlarımızı bilinçli bir şekilde kullanmak gibi önlemler alınabilir.

Ülkemiz bir tarım ülkesi olmasına rağmen, et ve süt gibi hayvansal gıdaların tüketimi kişi başına düşen miktar gelişmiş ülkelerden çok daha azdır. Bunun bir nedeni bilinçsiz bir şekilde mera alanlarımızın yok edilmesidir. Arazinin hor kullanımından dolayı mera alanlarında kalitesiz ve zehirli otların çoğalması nedeniyle hayvan ürünleri kalitesiz olmaktadır. Mera alanlarımızın ot kalitesi, hayvan sağlığını doğrudan etkilemektedir. Hayvanlar yediğinde, bünyelerinde biyokimyasal ya da fizyolojik değişikliklere neden olan bitkiye bilimsel ve teknik olarak zehirli bitki adı verilmektedir (Tükel ve Hatipoğlu, 2001). Çayır ve mera alanlarımızda otlatmaya erken başlanması ve yeni yeşermekte olan bitkileri kökleriyle birlikte yemeleri, araziye gereğinden fazla hayvanın sokulması ve otlatma periyodunca yoğun bir otlatmanın olması, insan eliyle tahribat gibi birçok sebepten dolayıdır ki çayır ve meralarımızın bitki bazında kalitesi düşmektedir. Orijinal kompozisyonları değişmekte ve bu da doğrudan hayvan sağlığına, et kalitesine etki etmektedir. Mera alanında bulunan zehirli bitkiler bazı genç hayvanlarca bilinmemekte ve hayvanlarımızın zehirlenip ölmesi gibi tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir. Zehirli bitkilerde bulunan toksik maddeler mevsimsel değişkenlik göstermektedirler. Ayrıca zehirli bitkilerin yaş ve kuru formlarında bulunan toksik madde miktarı değişkenlik gösterir. Hayvanlarca tüketilen otlar bütün hayvanlar için zehir etkisi yapacağı söylenemez. Farklı cinsteki hayvanlar, farklı oranlarda etkilendiği gibi hayvanın yaşta zehirlenme derecesini değiştirmektedir. Şöyle ki, yaşlı hayvanlar, zehirli bitkileri tanıdıklarından yememekte; fakat genç hayvanlar için aynı durum söz konusu değildir. Hayvanların açlık durumu zehirlenme derecesini artırabilir.

Van; kedisi, kalesi, kahvaltısı, yöresel yemekleri yanında orijinal bir gıda çeşidi olan otlu peyniriyle zengin bir mirasa sahiptir. Bu mirasın korunup geliştirilmesi, gelecek kuşaklara aktarılması sağlanmalıdır. Bu da çalışmamızın amacını oluşturmaktadır.

2. KAYNAK BİLDİRİŞLERİ

Baytop (1999), Türkiye’de geçmişte ve bugün bitkilerle tedavi konulu çalışmasında; Tıbbi bitkilerin çok eski tarihlerden günümüze değin kullanılageldiğini ve son zamanlardaki şehirleşme sebebi ile bu bilgilerin kaybolabileceği düşüncesi içinde; çeşitli yörelerde bulunan tıbbi bitkileri ve bunların kullanım alanlarını araştırmıştır.

Demirtürk(1990), Dünya nüfusunun artması ve endüstrinin gelişmesi sonucu, doğal kaynaklı bitkilerden elde edilen etken maddelerin kullanılabilirliği hızla artmış ve dünya ülkelerinin bu ürünlere olan talepleri dikkati çekecek şekilde artış göstermiştir.

Erik ve Tarıkahya (2004), Endemik bitki türleri bakımından, Akdeniz ve Doğu Anadolu en zengin olan bölgelerimizdir.

Kaya ve ark. (2003), Tıbbın babası olarak bilinen Paracelcius “Dünya da hiçbir hastalık yoktur ki çaresi dağda, çayırdaki ve merada olmasın” diyerek mera bitkilerinin önemini bildirmişlerdir.

Koç(2002), “Doğrudan, Doğadan Bitkilerle Sağlıklı Yaşama” adlı yapıtının birinci bölümünde beslenmenin temel esasları ile ilgili kısa bir bilgi vermiş, İkinci bölümünde ise 176 taksonun yetişme alanları, bitkisel özellikleri ve bitkilerden faydalanma yönlerini açıklamıştır.

Şimşek ve ark. (2002), Ülkemizde sıklıkla tüketilen, yenilebilen yabancı bitkilerin kullanılış amaçlarını araştırmışlardır. Araştırma, Anadolu’nun 14 il, ilçe ve köylerinde bulunan 2246 kişi üzerinde yapılmıştır. Çalışmada kaynak kişilerle görüşerek yüz yüze anket yöntemi ile hazırlanan standart anket formlarında yer alan sorular sorularak bilgi almışlardır. Alınan bu bilgiler, bitkinin hangi kısmının, hangi amaçlarla (gıda, ilaç, vb.) kullanıldığı ve tedavi amacıyla kullanılması durumunda ise ne şekilde hazırlanarak (dekoksiyon, infüzyon, lapa veya merhemi, kuru veya taze formu şeklinde) hangi etkiyi elde etmek amacıyla kullanıldığını sorgulayarak kaydetmişlerdir. Tüketildiği belirlenen yabancı bitkiler, usulüne uygun şekilde toplanarak, herbaryum materyalleri hazırlanıp bilimsel adlandırılmasını yapmışlardır. Sık olarak kullanıldığı tespit edilen cinsler; *Plantago sp.*, *Malva sp.*, *Rumex sp.*, *Thymus sp.*, *Urtica sp.*, *Chenopodium sp.*, *Rosa sp.*’dir. Halk arasında bu türlerden ağrı kesici, kanser, hemoroid, diyabet gibi çeşitli rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır.

Öztürk ve Özçelik (1991), Doğu Anadolu’nun faydalı bitkileri isimli kitaplarında Doğu Anadolu’da yetişen 215 bitki türü hakkında genel bilgiler

verilmişbunun yanında mazı, meyan kökü, sumak gibi bitkilerin ülkemiz ihracatında önemli yer aldığını, yörede dondurma otu olarak adlandırılan Orchidecea türlerinin Bitlis ve Siirt yöresinde de yetişmekte olduğunu bildirmişlerdir.

Öztürk ve Özçelik(1991), Dünya da 800 000 Türkiye de 9 000 civarında bitki olduğu ve dünyadaki tedavi amacıyla kullanılan otların sayısı 20 000 Türkiyede ise 600 kadar bitki tedavi amacıyla tüketilmektedir.

Yücel ve ark. (2010), Eskişehir'in Mihalıççık ilçesinde yaptıkları çalışmada, kültürü yapılmayan ancak gıda olarak tüketilen yabancı bitkileri incelemiş ve bu bitkilerin tüketim durumlarını belirlemişlerdir. Araştırmacılar yaptıkları anket çalışması sonucunda; bölge halkının %66'sının yabancı bitkileri gıda olarak tükettiklerini saptamışlardır. Bölgede 18 familyaya ait 25 bitki taksonunun hiçbir işlem yapılmadan(taze olarak) tüketilmesinin yanı sıra, başta yemeklerde olmak üzere, salata ve börek iç malzemesi olarak kullanıldığını ve ayrıca kaynatılıp suyu içilerek de tüketildiğini tespit etmişlerdir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Araştırma materyalini, Van ilinde mera bitkilerinin kullanımının yaygın olduğu bölgeler oluşturmaktadır. Kent kırsalında ikamet eden halk ile yüz yüze anket yöntemi ile merada bulunan otların kullanım alışkanlıkları tespit edilmiştir. Bu çalışma Van ilini temsil edebilecek meralara yakınlık göz önüne alınarak seçilen 7 köyde yapılmıştır. Bu köyler Yumrutepe, Kıyıcak, Ortanca, Arıtoprak, Gedelova, Gövelek, Ağzıkara olmak üzere 7 köyde yüz yüze 115 anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması Nisan 2015 ile Eylül 2015 tarihleri arasında yürütülmüştür. Bu çalışma sonucunda, doğal bir florastik yapıya sahip Van ilinde geleneksel olarak toplanıp; tüketilen otların değerlendirilmesi ve bu bilgilerin literatür taramalarından geçirilmesi ile kültürel mirasımızın unutulmasını bir nebze olsa önlemesini umut ediyorum.

3.2. Yöntem

Araştırma Van ilinin köylerinde yürütülmüş, yöre halkının bu bitkileri yoğun olarak kullandığı tespit edilmiştir. Gayeli örnekleme metodu kullanılarak, örnek hacim elde edilmiştir. Kent merkezinde bulunan birkaç hane ile görüşülmüş; ancak hane halkının bu bitkilere ulaşım zor olduğundan ve modern tedavi yöntemleri kullanıldığından geleneksel olarak tüketilen otlar hakkında sağlıklı bilgilere varılamamıştır. Köy halkının genel olarak yaşça büyük olan bireylerden daha sağlıklı ve tam bilgilere ulaşılmıştır. Kent kırsalında yaşayan çocuklarında bazı önemli ve sıkça kullanılan otları tanıdığı belirlenmiştir. Kullanılan bitkilerin ne amaçla(hastalık tedavisi, gıda vb.) ve ne şekilde kullanıldığı esas alınarak 37 bitkinin kullanıldığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada yöre halkının bir kısmının bu otları değerlendirebildiği, bir kısmında bu otları tanımadığı veya güvenmediğinden, kullanımının az olduğu belirlenmiştir. Anket yapılan her köyde, ortalama 15 anket yapılmıştır. Bu çalışma bitkilerin toplanma tüketim döneminin yoğunlukta olduğu aylarda yapılmıştır.

Bu çalışmada, Van ilinde bulunan, yöre halkı ile anket çalışması yapılmış; geleneksel olarak gıda, tedavi vb. amaçlarla tüketilen otlar toplanıp ızgara yöntemi ile preslenip herbaryum örneği hazırlanmış ve tayinler yapılmıştır. Toplanan bitkilerin fotoğrafları çekilmiş ve bitki kökleriyle birlikte alınıp anket çalışmasına katılan

bireylere söz konusu bitki türünün kullanılış şekli, amacı, kullanılan kısmı gibi sorular yönlendirilerek bu bilgiler tespit edilmiştir.

Çalışma alanında elde edilen gözlem ve veriler şöyledir;

1)Eğitim durumları: Anket yapılan kişilerin eğitim durumları tespit edilmiş, sayı ve yüzde oranları belirlenmiştir.

2) Cinsiyet Dağılımı: Anket yapılan bölgede, yabani bitkilerle ilgilenme durumları ve oransal olarak cinsiyet durumları belirlenmiştir.

3) Gelir düzeyleri: Araştırma yapılan alanda, ankete katılan kişilerin gelir düzeyleri belirlenmiş ve gelir aralıkları belirlenmiştir.

4) Medeni Durum: Araştırma yapılan alanda, anket yapılacak kişilerin medeni durumları belirlenmiştir.

5) Meslek Dağılımı: Tüketicilerin meslek dağılımı tespit edilmiştir.

6) Mülkiyet Durumları: İncelenen alanda ankete katılan tüketicilerin mülkiyet durumları araştırılmış.

7) Geleneksel Bilgilerin Tespiti: Tüketicilerin, doğal olarak yetişen yabani bitkilerle ilgili öğrendikleri bilgilerin kaynaklarının oransal dağılımı yapılmıştır.

8) Kullanım Şekli: Tüketicilerin, kullandığı bitkileri ne şekilde kullandığı, bitkinin hangi kısmını kullanıldığı tespit edilmiştir.

9) Mevsimsel Tercihleri ve Kullanım Sıklığı: Tüketicilerin en çok hangi mevsimde faydalı bitkileri tercih ettikleri ve hangi sıklıkta kullandıkları belirlenmiştir.

10) Bitki Tanımı ve Bölgedeki Önemi: Bitkinin morfolojik ve ekolojik özellikleri araştırılmıştır.

11) Yan etkisi: Daha önce yabani bitkileri tüketip yan etkisini gören kişiler araştırılmıştır.

4.ARAŞTIRMA ALANI HAKKINDA GENEL BİLGİLER

4.1. Yörenin Tarihçesi

Van ve çevresi çok eskidönemlerden beri yerleşim alanı olmuştur. Çeşitli arkeolojik araştırmalar sonucunda, Yenitaş Çağından, Kalkolitik Çağda ve Tunç Çağının başlarında bu yöreye yerleşme olduğu kesinlik kazanmıştır. O zaman adı Tuşba olan Van şehri yaklaşık 300 yıl Urartu Devleti'ne başkentlik yapmıştır. Van adı Urartuca Biane adının zamanla Viane, daha sonra Van'a dönüşmesinden oluşmuştur (Anonim, 2010).

Van Kalesi'nin güneyinde bulunan eski Van şehrindeki Urartu Krallığı'na Medler tarafından son verilmiş; Medlerden sonra Persler, Mekadonyalılar, Sasaniler, Romalılar, Bizanslılar; Van Bölgesi'nde egemenlik kurmuşlardır (Anonim, 2010).

Birinci Dünya Savaşı sırasında 20 Mayıs 1915'te Ruslar, Van'ı işgal etmişlerdir. 2 Nisan 1918'de düşman işgaline son verilmiştir. Van, düşman işgali sonrasında "Bağlar Mevkii" denilen bugünkü yerine yeniden kurulmuştur. Van 1923 yılında vilayet olmuş, Cumhuriyetsonrası gelişerek çağdaş bir kent konumuna ulaşmıştır (Anonim, 2010).

4.2. Yörenin Coğrafi Konumu ve İklim Durumu

4.2.1. Coğrafi konumu

Van, kuzeyde Ağrı ilinin Doğubeyazıt, Diyadin, Hamur ilçeleri; batıda Van Gölü ile Ağrı ilinin Patnos; Bitlis ilinin Adilcevaz, Tatvan ve Hizan ilçeleri, güneyden Siirt ilinin Pervari ilçesi, Şırnak ilinin Beytüşebap ilçesi, Hakkari ilinin Yüksekova ilçesi ile sınırdır. İlin doğusunda İran vardır. Van ili 19 414 km²'dir. Van Gölü havzasının, güneyinden 2 500-3 000 m, bazı yerlerde 3 000 m'yi aşan yükseklikler görülür. Bu yörede mevcut akarsular, doğudan batıya doğru birbirlerine paralel şekilde akıp göle dökülürler (Anonim,2010).

İl toprakları 19.069 km kare olan yüzölçümü ile Türkiye topraklarının %2,5'ini oluşturur. Van yüzölçümü bakımından Türkiye'nin 6. Büyük ilidir. Van Gölü civarı, vadiler zengin bitki örtüsü ile kaplıdır. İl topraklarının %70'i çayır ve meralarla,%23'ü ekili, dikili alanlarla %2'si ise orman ve fundalıklarla kaplıdır (Anonim,2015a).

4.2.2. İklim durumu

Van, deniz etkilerinden uzak ve yüksek dağlarla çevrili olduğundan genel olarak karasal iklim egemendir. Bu nedenle ilkbahar yağışları yaygındır. Nisan, Mayıs aylarında ilkbahar yağmurları yağar. Van ilinin çevresindeki diğer göl ve barajların varlığı, kışların komşu illere göre daha yumuşak geçmesine yol açar. Yaz mevsimi; gündüzleri sıcak geceleri serindir. Van ili doğal orman sahasına sahiptir. Ormanların alt sınırı nemlilik derecesine bağlıdır. Van ilinde ormanların üst sınırı çok yüksektir. Bölgenin batısında ormanların üst sınırı 2 400 m, doğusunda ise 2 800 m dir. Bu yörede bitki örtüsü insanlar tarafından sürekli tahribata maruz kalmış ve ormanlar ortadan kaldırılmıştır (Anonim,2010).

5. YÖRENİN MERA DURUMU

Türkiye farklı coğrafya, iklim ve farklı topoğrafik yapıya sahip bölgelere sahiptir. Ayrıca endemik bitkiler açısından zengindir. Özhatay ve ark.2009 bildirdiğine göre bulunan türlerin %34'ü yani 3925 tanesi endemiktir. Yurdumuzda çayır ve mera alanları, en fazla Doğu Anadolu, sırasıyla Orta Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Karadeniz, Ege, Akdeniz ve en az Marmara Bölgesi'ndedir. Doğu Anadolu Bölgesi, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, geniş bir kültüre sahip olmasının yanında, coğrafi açıdan ülkemizin diğer bölgelerinden farklı ekolojik yapılara sahiptir. Bu sebeple birçok farklı bitkiyi barındırmaktadır. Bu bölge ülkemizin en çok faydalı bitkisini barındıran bölgedir. Doğu Anadolu bitki çeşitliliği açısından zengin olmasına rağmen hak ettiği araştırma ve korumaya ulaşamamıştır.

Ülkemizdeki mevcut mera alanlarımız toplam 14 milyon ha olup Van ilinde ise bu alan 1.360.000 hektardır. Bu bölge, toplam mera varlığının %10'una sahiptir (Anonim, 2015b).

6. YÖRENİN NÜFUS DURUMU

Van ilinin nüfusu, 2010 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 1 035 418 kişidir. Nüfusun 539 619 kişi şehirlerde yaşarken, 495 799 kişisi belde ve köylerde yaşamaktadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez, Erciş, Özalp, Çaldıran, Başkale ve Muradiye'dir. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi Gürpınar, en küçük ilçe ise Edremit'tir. Van'daki ilçe sayısı 12, belediye sayısı 20 ve köy sayısı ise 579'dur (Anonim,2010).

7. BULGULAR VE TARTIŞMA

7.1. Hane Halkının Genel Bilgileri

7.1.1. Ankete katılanların cinsiyet ve yaş dağılımı

Yörede yapılan anket çalışmasında 7 farklı köy çalışma alanını oluşturmuştur. Yapılan anket çalışmasında erkek bireylerle de çalışılmış; ancak bitkileri toplayıp mutfakta pişirmeleri, tedavi ve başka alanlarda kullanılması nedeniyle kadınların daha geniş bilgilere sahip olduğu gözlenmiştir. Ayrıca yörede çocukların, küçük yaşlardan itibaren bazı bitkileri toplayıp çiğ olarak tükettikleri de belirlenmiştir. Bu çalışmada cinsiyet grupları aşağıdaki gibidir.

Çizelge 7.1. Ankete katılanların cinsiyet ve yaş dağılımı

Cinsiyet	Kişi (adet)	Yüzde (%)
Erkek	54	46.96
Kadın	61	53.04
Toplam	115	100

7.1.2. Ankete katılanların yaş ortalaması, evlilik ve aile durumu

Ankete katılanların yaş ortalaması ve evlilik durumları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.2. Ankete katılanların yaş ortalaması ve evlilik durumları

	Yaş ortalaması	Bekar	Yüzde (%)	Evli	Yüzde (%)
Genel	40	8	6.96	107	93.04

7.1.3. Ankete katılanların eğitim, çalışma ve meslek durumları

Ankete katılanların eğitim durumları aşağıdaki çizelgedeki gibidir.

Çizelge 7.3. Ankete katılanların eğitim durumları

Eğitim durumu	Genel	Yüzde (%)
İlkokul	90	78.26
Ortaokul	16	13.91
Lise	5	4.35
Üniversite	4	3.48

Anket çalışmasının mesleki durum çizelgesi aşağıdaki gibidir.

Çizelge 7.4. Ankete katılanların meslek durumları

Meslek Durumu	Toplam	Yüzde (%)
Çiftçi	20	17.39
Diğer	5	4.35
Esnaf	3	2.61
Evhanımı	59	51.30
İşçi	14	12.17
Memur	4	3.48
Serbest	10	8.70

7.1.4. Ankete katılanların gelir durumu ve ikametgah yeri

Ankete katılanların aylık gelir durumları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.5. Ankete katılanların gelir durumu

Aylık Gelir(TL)	Kişi (adet)	Yüzde (%)	Max gelir	Min gelir
500-1000	77	66.95		
1000-1500	20	14.79	3000	500
1500-3000	12	10.44		

Ankete katılan bireyler meralara yakınlık göz önüne alınması sebebiyle köy halkı seçilmiştir.

7.1.5. Ankete katılanların şehre inme alışkanlığı ve mülkiyet durumu

Yapılan anket çalışmasında, ayda bir inenlergenelde kadınların çoğunlukta olduğu gruptur. Yılda bir inenler ise genellikle yaşlı olup, sadece hastane kontrolleri için gitmektedirler.

Çizelge 7.6. Ankete katılanların şehre inme alışkanlığı

Süre	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Günde bir sefer	6	5.22
Haftada bir sefer	44	38.26
Ayda bir sefer	50	43.48
Yılda bir sefer	15	13.4

Yöre halkına yönlendirilen; Mülkiyetiniz var mı, sorusuna verilen cevaplarda 115 kişiden 87 kişi, evet cevabını verirken; 28 kişi hayır cevabını vermiştir.

7.2. Mera Bitkileri İle İlgili Bulgular

7.2.1. Yöre halkının mera bitkilerini kullanım durumları ve düşünceleri

Yöre halkının mera bitkilerini kullanım durumları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.7. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım durumları

Kullanım Durumları	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Kullanıyorum ve yararlı buluyorum	87	75.65
Bazen kullanıyorum	25	21.74
Hiç kullanmıyorum	3	2.61

Yöre halkının, mera bitkileri ile ilgili düşünceleri şöyledir;

- Bitkilerin kolay ulaşılabilir olması
- Gıda amaçlı kullanıldığından, alternatif oluşturmaktadır.
- Bir çok yemeğe tat ve aroma katar.
- Hastalık tedavisinde kullanılır.
- Yüzyıllardan beri, hastalık tedavisine cevap vermesinden dolayı kullanımı hala yaygındır.
- Ucuz ve kolay karşılanabilir.
- Bazı bireyler, bu bitkilere güvenmediklerinden, hiç tüketmez veya çok az tüketir.

Yöre halkının mera bitkileri hakkında bilgileri şöyledir;

- Genellikle gıda olarak tüketilse de tedavi amaçlı kullanımda mevcuttur.

- Özellikle kırıkların iyileştirilmesinde, soğuk algınlığı tedavisinde, mide rahatsızlıklarında, kısırlık tedavisinde ve daha birçok hastalık tedavisinde kullanılır.
- Bitkinin farklı kısımlarından farklı amaçlarla yararlanır.
- Besleyici ve sağlıklı olduğu bilinmektedir.

7.2.2. Yöre Halkının Mera Bitkilerini Kullanım Sıklığı ve Tüketim Amaçları

Yöre halkına sorulan, mera bitkilerini ne sıklıkta kullanıyorsunuz sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.8. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım sıklığı

Süre	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Yılda bir	67	58.26
Ayda bir	30	26.09
Haftada bir	15	13.04
Günde bir	0	0
Hiç	3	2.61

Yöre halkının bitkileri kullanım amaçları aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.9. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım amacı

Amaç	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Gıda ve tedavi	107	93.04
Tedavi	4	3.48
Keyif	1	0.87
Diğer...	3	2.61

7.2.3.Mera Bitkilerinin Ekonomik Değeri

Yöre halkına yöneltilen bu bitkileri ticari amaçla toplayan var mı? En çok hangi bitkilerden kazanç sağlanıyor? Sorularına aşağıdaki yanıtlar verilmiştir.

Yöre halkı, genelde toplu olarak dağ ve mera alanlarından bitki toplarlar, kimisi ihtiyacı kadar bitki toplarken kimisi ihtiyaç fazlasını pazarlarda aile ekonomisine katkı sağlamak için satmaktadır. Gerenk, çiriş, mende, uçkun bunlardan yalnızca birkaçıdır. Pazarlarda en fazla alıcı bulan otlar ise peynire katılan otlar başta olmak üzere, pişirilerek yenilen çiriş, mende ve çiğ olarak yenilen uçkundur. Peynire katılması sebebiyle alıcı bulan otlardan bir kaç şunlardır; Çünk(Ranunculus polyanthemos L), Tere(Nasturtium officinale R. Br.), Çöven(Gympsohila L.spp.), Siyabo(Silene vulgaris).

7.2.4.Toplanan Mera Bitkilerinin Kullanım Zaman Aralığı

Meradan toplanıp evlere getirilen bitkileri tüketim zamanı farklılık göstermektedir. Gıda amacıyla toplayan bireylerin bir kısmı hemen tüketirken, bir kısmı kış aylarında tüketmeyi tercih etmektedir. Elde edilen veriler aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.10. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanım zaman aralığı

Tüketim Zamanı	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Hemen Tüketenler	62	54.39
Hastalanınca	5	4.39
İhtiyaç duyunca	46	40.35
Diğer...	1	0.88

7.2.5. Mera Bitkilerini kullanmaya yönlendiren faktörler ve bilinen karışımlar

Yöre halkına yönlendirilen soruda, teknolojik gelişmenin az veya kısıtlı olması gibi sebeplerden dolayı bu bilgiler, sadece büyüklerden ve çevreden öğrenildiği tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada, yöre halkının çevresinden öğrendiği bilgilerin sadece bir kısmını kullanır ve devam ettirir. Geriye kalan bir kısım bilgiler ise unutulmaktadır. Yöre halkını, mera bitkilerini kullanımını etkileyen faktörler aşağıdaki gibidir.

Çizelge 7.11. Ankete katılanların mera bitkilerini kullanmayı etkileyen faktörler

Etkili Faktör	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Çevremden	115	100
İnternet/Tv	0	0
Kitap/Dergi	0	0
Aktarlar	0	0

Yarar sağlayan bir kür ya da karışım biliyor musunuz? Sorusuna verilen cevaplar şöyledir;

Yöre halkı, kısırlık tedavisi için, birçoğunun yarar gördüğü karışım Tolk(*Malva neglecta* Wallr.) bitkisinin sütle kaynatılıp üzerine oturulması iltihabı yok edici özelliğinden dolayı kullanımı yaygındır. Ayrıca Isırgan otu(*Urtica L.*) ile cıvanperçeminin kaynatılıp tüketilmesi kas ağrılarına iyi geldiği belirtilmektedir.

7.2.6. Yöre halkının hastalık tedavisinde başvurduğu yöntemler

Yöre halkına yönlendirilen soruya verilen cevaplar aşağıdaki çizelgede verilmiştir.

Çizelge 7.12. Halkın hastalık tedavisinde başvurduğu yöntemler

Yöntem	Kişi (Adet)	Yüzde (%)
Hastane	97	85.09
Bitkiler	7	6.14
Kendiliğinden geçme. bekl.	10	8.77

7.2.7. Yöre halkının kullandığı bitilerin yan etki durumları

Yöre halkıyla yapılan görüşmede bitkilerin yan etkisini görmedikleri ancak fazla kullanımla oluşabileceği belirtilmiştir.

7.3. ARAŞTIRMA BULGULARI

Yöre halkına yönlendirilen sorularda hangi bitkilerin hangi amaçlar için kullanıldığı, hangi kısımlarının kullanıldığı, nasıl işlemlere tabi tutulduğu belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarda tespit edilen bitkiler şunlardır;

7.3.1. APIACEAE

7.3.1.1. *Eryngium billardieri* Delar.

Bitkinin yöresel adı: Tüsü

Literatürdeki diğer adları: Hıyarok, Kerbeş, Boğa diken, Eşek diken, Tusi, Turi Gerengikeri, Ekrok, Karance karan, Gelenkusi

Şekil 7.3.1. *Eryngium billardieri* Delar (Tüsü).

Bitkinin Tanımı: Bitki çok yıllıktır. 20-75 cm uzunluğunda olup, dal sayısı fazladır. Taban yaprakları tüysüz ve yaprak sapında diken yoktur. Yaprak ayası üçgenimsiya da yarım yuvarlak olup; çapı 7-15 cm'dir. Yaprak segmentleri(bölme) 2 pinnatifiddir(az teleksi), yaprak lopları dikenimsidir. Orta kısımdaki yapraklar üst kısımdakilerden daha geniş, kenarları ise dikenimsidir. Çiçeklenme dönemi 7-8. aylardır. Taşlık alanlar, step

alanlarda ve tarla içleri gibi habitatlarda yer alır. Hakim olduğu yükseklikler, 1400-3800 m'ler arasındır.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Kök-Dal

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Bitkinin taze olan gövde kısmı soyulup yenir. İltihap kurutucu özelliğinden dolayı, çay halinde tüketilir (Hacı ODUN).

Literatürdeki kullanımı: Taze gövdeleri kabukları soyulduktan sonra yenir. Bitki kurutularak öğütülür ve toz halde yara iyi edici olarak kullanılır. Besicilikte önemli bir yer tutar (Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Yıldırım, 1991; Gümüş, 1994; Baytop, 1999; Arık, 2003; Yeşil, 2007). Kökleri iltihaplı yaralar için kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004; Gencay, 2007). Bitki Van'da iltihaplı hastalıklarda kullanılan bir halk ilacıdır. Kök kaynatılır ve içilir (Yıldırım ve ark., 2008).

7.3.1.2. *Falcaria vulgaris* Bernh.

Bitkinin yöresel adı: Kazayağı

Literatürdeki diğer adları: Kazayağı, Kazbudu, Kazbacağı, Tızık, Pekaz Bagelaşk, Kazayağı

Şekil 7.3.2. *Falcaria vulgaris* Bernh (Kazayağı).

Bitkinin Tanımı: Bitki tek ya da çok yıllıktır. Gövdeleri 25 cm kadar uzayabilir. Taban yaprakları bir iki yapraklı olup, parçalı ternate(üçlü), pinnate(teleksi) ve tüsüzdür; fakat bazen üst yaprak sapları tüylü, yaprak segmentleri mızrakımsıdır. Yaprak 1-10x0-2-1.5cm olup orakımsıdır. Üst yapraklar genellikle üçlüdür. İnflorescence(çiçek durumu) çiçek saplarından daha uzundur, meyveler oblong-linear(şeritsi) olup 4-5x0.5-0.8 mm çapındadır. Çiçeklenme dönemi 6-8. aylardır. Genellikle taşlı alanlar yol kenarları ve tarla içlerinde bulunur. 80 ile 2300 m yükseklikler arasında yayılış gösterirler.

Toplanma dönemleri: Nisan

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Yeşil ve taze yaprakları toplanıp, haşlandıktan sonra yumurta ile birlikte kavrulur. Salata olarak ya da yemeği kadın hastalıklarına iyi geldiği bilinmektedir.

Literatürdeki kullanımı: Sebze olarak tüketilmektedir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Gümüş, 1994).Bitkinin yaprakları salata olarak kullanılır. Kaynatılarak suyu mide ağrıları için içilir. Ayrıca çiğ olarak tüketilir (Yıldırım, ve ark., 2008).

7.3.1.3. *Heracleum persicum* Desf.

Bitkinin yöresel adı: Soy

Literatürdeki diğer adları: Kaşım, Sov, So

Şekil 7.3.3. *Heracleum persicum* Desf (Soy).

Bitkinin Tanımı: Bitki büyük bir forma sahip olup aromatiktir. Çok yıllık ve 0.75-1.5 m' ye kadar boylanabilir. Gövde genişliği 1cm den fazla, alt yapraklar genellikle geniş ve sert tüylüdür. Yaprak ayası 40 cm'e kadar genişleyebilir. Yaprakçıklar genellikle 5 tane ve üst tarafı tüysüzdür. Yaprak parçaları ovate(yumurtamsı) ya da lanseolat(mızakımsı)tır. Yaprak kenar lopları, dişli üst yaprakların bağlandığı yer şişmiş bir haldedir. Ray(ışın,kol) sayısı 20-50 arasındadır. Ray uzunlukları eşit olmamakla birlikte, 3-10 cm arasındadır. Çiçek renkleri beyazdır. Meyveler yoğun tüylüdür. Çiçeklenme dönemi 6-7. aylardır. Genellikle dere yakınları ve su kenarlarında yaşar. Yayılış gösterdikleri yükseklikler 1850 ile 2300 m dir.

Toplanma dönemleri: Mart-Nisan

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: İlbaharda toplanan genç taze gövde ve yaprak sapsarı doğranıp taze veya kurutulduktan sonra peynire katılır.

Literatürdeki kullanımı: Yaprak sapları ve taze gövdelerinden gıda ve baharat yapılır. Otlı peynire katılır ve özellikle kahvaltıda yenilen bir gıda hazırlanmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Meyve ve yapraklarından hazırlanan çay gastrit hastalığında kullanılır. Ayrıca epilepsi ve sakinleştirici olarak kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Bitkinin toprak üstü kısmı şeker hastalığı tedavisi için çiğ olarak yenir veya suda kaynatıldıktan sonra suyu içilir (Mükemre, 2013).

7.3.1.4. *Pimpinella anthriscoides* Boiss. var. *Anthriscoides*

Bitkinin yöresel adı: Alo

Literatürdeki diğer adları: Anason meyvası, Alo

Şekil 7.3.4. *Pimpinella anthriscoides* Boiss. var. *anthriscoides*(Alo).

Bitkinin Tanımı: Çokyıllık ve tüysüz olan bitkinin boyu, 30-90 cm'dir. Taban yaprakları 20-25x15 cm olup, üçgenimsi ve yuvarlaktır, 2 pinnate yaprak loplulu ya da dişlidir. Gövde yaprakları 1- 2 pinnatedir. Ray sayısı 6- 20 dir. Birakete(taşıyıcı yaprak) sayısı 2-20 olup ipliksi ve mızrakımsıdır. Çiçek rengi beyazdır. Meyve 3- 5 mm yuvarlak ve tüysüzdür. Çiçeklenme zamanı 6-8. aylardır. Yaşadığı alan orman, tarla içleri yaşadığı yükseklik ise 1400-2200 m'dir.

Toplanma dönemleri: Mart-Mayıs

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Bitkinin taze sürgünleri doğandıktan sonra yağda yumurta ile pişirilerek yenmektedir (Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin taze sürgünleri doğandıktan sonra yağda yumurta ile pişirilerek yenmektedir. Ayrıca ayran yemeklerine de katılır (Mükemre, 2013).

7.3.2. ASTERACEAE

7.3.2.1. *Achillea arabica* Kotschy

Bitkinin yöresel adı: Bovijan

Literatürdeki diğer adları: Sarıçiçek, kılıçotu, pireotu, sarı civanperçemi, Yılan pingu

Şekil 7.3.5. *Achillea arabica* Kotschy(Bovijan).

Bitkinin Tanımı: Boyu 10-100 cm olan bitkinin gövdeleri yoğun tüylüdür. Yaprakları 2-3 pinnatisekt ve yönsü tüylüdür. Gövde üzerindeki yapraklar taban yapraklarına benzer. Kapitulum(kömeç, başçık) daki çiçek sayısı 30-200 ya da daha fazla, inflorescence 2-10 cm genişliğinde olup; çiçek sapları 0.5-4 milimetredir. Dilsî çiçekler 4-5 ve altın sarı renginde, tüpsü çiçekler ise 10-30 tane olup; çiçeklenme dönemi 5-9. aylardır. Bitki daha çok ormanlık, step alanlar sulu çayırlar taşlık alanlarda yayılış gösterir. Yoğun olduğu yükseklikler 350-3450 m'ler arasındır.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı için çayı yapıp içilir (Adil PÖKE).

Literatürdeki kullanımı:Çiçek durumları iştah açıcı ve pirelere karşı kullanılır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark.,2007). Bitki soğuk algınlığında çay olarak kullanılır. Bu türün aynı maksatla aktarlarda satıldığı da bilinmektedir (Mart, 2006). Hazırlanan infüzyonu, dahilen karın ve adet ağrılarında kullanılır. Ayrıca hazırlanan dekoksilyonunun buharına çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur (Yeşil, 2007).

7.3.2.2. *Achillea vermicularis* Trin.

Bitkinin yöresel adı: Bovijan

Literatürdeki diğer adları: Püjan, yavşan, civan perçemi

Şekil 7.3.6. *Achillea vermicularis* Trin(Bovijan).

Bitkinin Tanımı: Bitkinin boyu 20 -60 cm olup yaprakların yüzeyleri yoğun şekilde kısa tüylerle örtülüdür. Gövde yapraklarının boyu 1-2.5x0.15-0.3 cm ve yaprak segmentleri yoğun şekilde kiremitsidir. Çiçek sapları 3-8 mm'dir. Filariler mızrakımsı uç kısımları düzdür, kenarları kahverengimsi tüylü veya tüysüz olabilir. Dilsî çiçekler 6-8, alttan renkli, 1-2.5 mm ve tüpsü çiçek sayısı 40 ile 90'dur. Bitki 6-9'ncü aylarda çiçeklenir. Genellikle 1200 ile 3500 m'ler arasındaki step, kayalık alanlar ve alpin çayırlıklarda yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı, soğuk algınlığı için çayı yapılarak içilir. Ayrıca toprak üstü kısmı, karın ağrılarının giderilmesi için, çiğ olarak yenir (Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde edilen çayı, karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Mükemre, 2013).

7.3.2.3. *Anthemis wiedemanniana* Fisch. Mey.

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Literatürdeki diğer adları: Papatya

Şekil 7.3.7. *Anthemis wiedemanniana* Fisch. Mey (Papatya).

Bitkinin Tanımı: Sürünücü yükselici olan bitki, tüylü ve tek yıllıktır. Tabandan itibaren çok sayıda dal çıkan bitkinin boyu 5-20 cm'dir. Yapraklar daralmış, ters mızrakımsı olup; 1.5-3 cm'dir. Pinatisekt (derin teleksi) olan yaprak, kenarları dişlidir. Çiçek kapitulasında hem dilsî hem de tüpsü çiçekler bulunur. Çiçek sapı şişkin, çiçek tablası koniktir. Dilsî çiçek sayısı 10-15 arasında ve sterildir. Tüpsü çiçekler, 2.5 ml ve taban kısmında şişmemiştir. Meyveler bastırılmış koyu kahverenginde ve düzdür. Çiçeklenme 5-6. aylardır. Yayılış alanları step alanlardır. 400-1800 m arası yüksekliklerde yaşar.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı ezilip çıban ve yara iyileştirici olarak kullanılır.

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin kapitulumu(kömeç) kullanılır. Ağrı kesici özelliğe sahiptir. Kaynatıp çay şeklinde tüketilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.2.4. *Arctium tomentosum* Mill. var. *glabrum* (Körn.) Arènes

Bitkinin yöresel adı: Belg gırno, kuncurk, belg misek

Literatürdeki diğer adları: Deve pıtrağı, Kaba döşeği, Kriz, Top telli, Düve tabanı, Kalağan, Ziroluk, Domuzpıtrağı, Ayı pıtrağı, Kabalak, Bozpıtrak, Pıtrak, Nuserk, Lahanaotu

Şekil 7.3.8. *Arctium tomentosum* Mill. var. *glabrum* (Körn.) Arènes (Kuncurk).

Bitkinin Tanımı: Bitkinin boyu 35-60 cm'dir. Yapraklar 9-28x5-18 cm ve çiçek tablasının genişliği 17-25 mm'dir. Fillarinin uç kısımları, çengel şeklinde olup yeşil renklidir. Çiçekler çiçek tablasından daha uzundur. Çiçeklenme 7-8. aylardadır. Gölge ve nemli alanlarda 1000 ile 2300 m yükseklikler arasında yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Yapraklarından yapılan çay, guatr tedavisinde kullanılır(Nizamettin CANBAZ).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları tüketilir. Kökleri tüketilir, çıban ve apseler için kullanılır. Dövmüş halde tüketilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.2.5. *Bellis perennis* L.

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Literatürdeki diğer adları: Koyungözü

Şekil 7.3.9. *Bellis perennis* L. (Papatya).

Bitkinin tanımı: Yaprakları, genellikle rozet olan bitki çok yıllıktır. Yaprak şekli spatulate(kaşık) olup 2-3x0.5-1.5 cm'dir. Yaprak uçları sivri veya düz yaprak sapları bazen kanatlı olabilir; her iki yüzünde tüy olabilir. Skapenin uzunluğu 1.5-10(-25)cm'dir. Çiçek tablasının genişliği ise, 0.5 -1 cm'dir. Fillaryler yuvarlak ya da mızrakımsı olup, uçları sivridir. Çiçek renkleri beyaz ya da pembe. Çiçeklenme dönemi 3- 8. aylardır. Yayılış alanları genellikle deniz seviyesi ile 2000 m arasındaki nemli ve ormanlık alanlardır.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Toprak üstü kısmı, soğuk algınlığı için çayı yapıp içilir (Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Çiçek kısmı tüketilir. İdrar söktürücüdür. Müshil ve ameldir. Uyarıcı etkiye sahiptir. Öksürük için çay şeklinde kaynatıldıktan sonra içilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.2.6. *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet.

Bitkinin yöresel adı: Kalkan

Literatürdeki diğer adları: Köygöçürten, Kivari avi

Şekil 7.3.10. *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet.(Kalkan).

Bitkinin tanımı: Çok yıllıktır. Bitki 100-125 cm'ye kadar uzayabilir. Yaprak şekilleri habitatlara göre değişir ve gövde üzerinde kısa kanatlar bulunur. Gövdenin orta kısmındaki yapraklar, derin loplu ya da dişlidir. Otsu ya da membramsı(zar) yapıda tüysüz, kısa tüylü ya da nadiren ağ şeklinde tüyler olabilir. Yaprak loplarındaki dişler

üçgen ya da mızrak şeklindedir. Kenar kısımları dikenimsidir. Çiçek durumunun sapı var ya da bazen çok kısadır. Fillariler, 5-7 seri, ortadakiler mızrakımsı genellikle pappus(kör çanak) ya da siliatlı olabilir. Uç kısımları siyahımsı, orta kısımları sarımsı dikenlidir. Taç yapraklar 18-20 mm olup pembe ve bazen beyaz renklidir. Çiçeklenme dönemi 6-9. aylardır. 1400 ile 3000 m yükseklikler arasındaki akarsu kenarları ya da orman içlerinde yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Gövde

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Bitkinin gövdesi soyulup yenilir.

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

7.3.2.7. *Onopordum acanthium* L.

Bitkinin yöresel adı: Kocabaş

Literatürdeki diğer adları: Kocabaş, Kavlugan

Şekil 7.3.11. *Onopordum acanthium* L.(Kocabaş).

Bitkinin tanımı: Bitki 2 yıllık olup 30-150 cm boyunda ve yoğun şekilde ağsı tüylerle örtülüdür. Gövdesi dik, uç kısmında 2-7 kapitulumludur. Boyun kısmına kadar yapraklı

ya da kanatlıdır; kanat 2-4 tane, dikenli ve derin loplu; dikenler ise 2 ml'dir. Taban yapraklar elipsoid, gövde yaprakları parçalı, loplar üçgen şeklinde ve dikenli kapitulum üzerinde kanatlar bulunur. Çiçek tablası yuvarlak tabanı konkav(içbükey) filariler silindir şeklinde dikenli ağsı tüyler bulunur. Dıştaki filariler dışa doğru dönmüş, içtekiler diktir. Çiçekler içteki filarilerden daha uzundur. Papus tüyleri, testere şeklindedir. Bitki 6-8. ayda, çiçeklenir daha çok kayalık yamaçlar, yol kenarları tarla içlerinde bulunur.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Tohumlarının kavrulup tüketilmesi, hemoroid tedavisinde kullanılır (Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Çiçekli dallar ve kökü idrar artırıcı, ateş düşürücü, midevi ve iştah açıcı olarak, dekoksasyon halinde (% 2-5) kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004).

7.3.2.8. *Taraxacum androssovii Schischk.*

Bitkinin yöresel adı:

Literatürdeki diğer adları: Zeze

Şekil 7.3.12. *Taraxacum androssovii* Schischk.

Bitkinin tanımı: Bitki iri olup yapraklar büyük ya da geniş, tüylü çoğunlukla loplu ve arkaya doğru dönmüş şekildedir. Çiçek tablası 2.5 cm'ye kadar uzayabilir. Dıştaki fillariler çok çeşitli, genişçe yuvarlak kiremit gibi birbirinin üzerine yığılmış ve kenarları geniştir. Dilsî çiçekleri, açık sarı tohumları, 7-8.5 mm, şişkin uç kısımları, dikenimsi ve silindirik şeklindedir. Papusları beyazdır. Çiçekleme dönemi 7-8. aylardır. Genellikle taşlık alanlarda yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Mide ağrılarına karşıçay halinde tüketilir.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları antiromatizmaldir, yara bere için kullanılır. Karın ağrısı ve midevi bozukluklar için kullanılır. Böbrek taşı ve iç hastalık tedavisinde kullanılır. Ayrıca iltihaba karşı da kullanılır. Yaralara lapa halinde bırakılabilir. Harici olarak tüketilir. Çay şeklinde tüketilir(Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.2.9. *Tripleurospermum oreades*(Boiss.) Rech. fil.var.*oreades*

Bitkinin yöresel adı: Papatya

Literatürdeki diğer adları: Taranan literatürlerde herhangi bir ada rastlanmadı.

Şekil 7.3.13. *Tripleurospermum oreades*(Boiss.) Rech. fil. var.*oreades*(Papatya).

Bitkinin tanımı: Bitki rizomlu olup, çok yıllıktır. Boyu 20-40 cm'dir. Gövde tek ya da çok olup, genellikle üst kısımda dallanmamış, zaman zaman tepe kısmında 2-4 küçük dal olabilir. Yapraklar 1-2 pinnatisect olup 12 cm kadar genişleyebilir. Yapraklar mızrakımsı ya da ipliksi uç kısımları ince sivri, kapitula genellikle tek veya 2-9 dur. Yaprakların tabandan çıkabilir. Tüysüz veya kısa tüylüdür. Uzun ya da kısa çiçek sapı bulunur. Dıştaki filariler üçgen şeklinde, uç kısımları sivri tüysüz veya tüylü olabilir. Fillarilerin kenarları membran şeklinde, kahverengi ya da koyu kahverengi nadiren siyah olabilir. Çiçek tablası konik şeklinde, dils çiçeklerin boyu 6-15 mm'dir. Tüpsü çiçeklerin dudaklarında salgı tüyü yoktur. Çiçek renkleri beyazdır. Çiçek 3-8. aylarda açar. Step alanlarda, çaylık alanlarda ya da akarsuların kenarlarında yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Soğuk algınlığının giderilmesinde çay şeklinde tüketilir.

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

7.3.2.10. *Scorzonera cana* (C.A.Meyer) Hoffm. var. *jacquiniana* (W.Voch) Chamberlain

Bitkinin yöresel adı: Sping

Literatürdeki diğer adları: Yemlik

Şekil 7.3.14. *Scorzonera cana* (C.A.Meyer) Hoffm. var. *Jacquiniana* (W.Voch) Chamberlain (Sping).

Bitkinin tanımı: Gövdeli, yarım gövdeli olan bitki tüysüz ya da tüylüdür. Çok yıllık olup, boyu 5-60 cm'dir. Kökleri silindirik şeklindedir. Taban yaprakları düz, ya da parçalı 3-20 cm olup segmentleri ipliksi, ya da mızrakımsı, tüysüz ya da kısa tüylüdür. Kapitula 1-7 çift her bir dalda dıştaki filariler 3-6 mm mızrakımsı ya da yuvarlak; içteki filariler 2-20 mm mızrakımsıdır. Çiçekler sarı, içteki filarilerin 1.5 katı kadardır.

Tohumları 7-10x1.5 mm genellikle sert silindirik şekilde ve tüsüzdür. Papuslar beyaz testere şeklindedir.

Toplanma dönemleri: Haziran-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Meyve kısmının tüylü olan üst tarafı atılıp, alt kısmı yenir.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları tüketilir. İştah açıcıdır. Süt halinde bir öz su içerir. Taze olarak içilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.3. AMARYLLIDACEAE

7.3.3.1. *Allium vineale* L.

Bitkinin yöresel adı: Sirik

Literatürdeki diğer adları: Sirmo, Sirik

Şekil 7.3.15. *Allium vineale* L.(Sirik).

Bitkinin tanımı: Bitkinin soğanı yuvarlak, 1.2-2 cm genişliğindedir. Dıştaki soğancıklar kahverengimsidir. Gövdenin uzunluğu 30-70 cm'dir. Bitki 3-4 yapraklı olup, yapraklar silindirik 2-4 cm genişliğinde ve içi boştur. Bitkinin çiçek topluluğu

yarım yuvarlak olup, 1.5-3 cm genişliğindedir. Çok çiçekli birkaç bulb(soğan) var ya da hiç yoktur. Çiçek sapları 2- 20 mm olup hepsi eşit değildir. Çiçek renkleri pembe, açık mavi, lila ya da mavimsi beyazdır. Erkek organlar çoğunlukla çiçeğin 1.5 -2 katıdır. Meyve 3-3.5 mm'dir. Daha çok alpin çayırlıklar, dere kenarları bataklıklar, kültür alanlarında yetişir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Bitkinin toprak üstü kısımları, genç dönemde ufalanıp, haşlandıktan sonra veya doğrudan peynire atılır (Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Bütün bitki peynire katılır (Özçelik, 1992; Baytop, 1999). Bitkinin toprak üstü kısımları salamurası yapılarak, peynire katılır (Gencay, 2007).

7.3.4. AMARANTHACEAE

7.3.4.1. *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *Albüm*

Bitkinin yöresel adı:

Literatürdeki diğer adları: Unluca

Şekil 7.3.16. *Chenopodium album* L. subsp. *album* var. *albüm*.

Bitkinin tanımı: Bitki tek yıllıktır. Boyu 20-150 cm'dir. Yapraklar 2-8x1-5 cm çaplarında deltoid ya da yuvarlak mızrakımsı kenarları düz, dişli aşağıdakiler ise genellikle lopludur. Çiçekler, çiçek tomurcuklarının tepe ya da kenarlarından çıkar. Meyve kabukları serbest, tohumların kenarları düz nadiren şişmiştir. Daha çok çorak arazilerde yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Mayıs

Kullanılan kısım: Tüm bitki

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Bitkinin yaprakları yağda kavrulup, soğan ve salça eklenip üzerine yumurta kırılması ile yemeği yapılır.

Literatürdeki kullanımı: Yemeklere tat vermek için kullanılır. İdrar söktürücü özelliğe sahiptir. Kısırlık durumlarında kullanılabilir. Kaynatıldıktan sonra suyu içilebilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.5.BORAGINACEAE

7.3.5.1. *Anchusa azurea* Milli var. *azurea*

Bitkinin yöresel adı: Mijmejok

Literatürdeki diğer adları: Sığırdili, Tort, Gurız, Dağ darısı, Dindingana, Hımhım, Ivveyne, Ballık, Pancar, Çoban çedenesi, Mijmijoka şin, Engel, Kızmemesi

Şekil 7.3.17. *Anchusa azurea* Milli var. *azurea*(Mijmejok).

Bitkinin tanımı: Bitki çok yıllık, sert tüylerle örtülüdür. Boyu 20-150 cm'ye kadar uzayabilir. Yapraklar ipliksi, mızrakımsı ya da ters mızrakımsıdır. Yapraklar 150-200x6-40 mm çaplarında olup, kenarları bazen kıvrımlı ve yoğun sert tüylüdür. Çanak yaprakları çiçekteyken 8 mm, meyvedeyken 12-15 mm olup, tabana kadar parçalı ve uç kısımları sivridir. Çiçekler menekşe renginde dip kısımları ise mavidir. Çiçek tüpü 6-10 mm loplari 5-8 mm'dir. Çiçeklenme dönemi 4-7. aylardır. Yetiştigi alanlar 1-2500 m'ler arasındaki tarla içleri ve bozkırlardır.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Çiçek

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Bitkinin yaprakları yağda kavrulup soğan, acı biber ve salça eklenip üzerine yumurta kırılması ile yemeği yapılır. Ayrıca ayran aşına katılır(Reyhan İMRE). Mıhlaması yapılır.

Literatürdeki kullanımı: Taze kısımları sebze olarak kullanılır. (Şimşek ve ark., 2001). Yaprak ve çiçekli dalları terletici, idrar arttırıcı ve ülser tedavi edici olarak dekoksasyon veya infuzyon halinde kullanılmaktadır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Tüm bitki terletici, idrar arttırıcı ve temizleyicidir. Köklerinden kırmızı boya elde edilir. Yaprak ve çiçeklerinin kaynatılmasından elde edilen su, egzama tedavisinde kullanılır (Deniz, 2008).

7.3.6. BRASSICACEAE (CRUCIFERAE)

7.3.6.1. *Sisymbrium loeselii* L.

Bitkinin yöresel adı: Hardal, Çeq çeq

Literatürdeki diğer adları: Taranan literatürlerde herhangi bir ada rastlanmadı.

Şekil 7.3.18. *Sisymbrium loeselii* L.(Hardal).

Bitkinin tanımı: Bitki bir iki ya da çok yıllıktır. Boyu 20 -100 cm kadar uzayabilir. Bitki yoğun şekilde uzun tüylerle örtülü ya da tüsüzdür. Bazal yaprakları rozet değil, yapraklar parçalanmış üçgen şeklinde lopludur. Gövde yaprakları mızrakımsı 2-3 çift lopludur. Taç yapraklar koyu sarı, taç yaprakların tabanı daralarak uzamış çiçek sapları 6-12 mm ve düzdür. Meyve 10 -35x1 mm çapında valve(kapak) bulunur. Tohumların üzerinde papiller(sivilceler) bulunur.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yapraklar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Yeşil yaprakları yumurta ile birlikte veya sarımsaklı yoğurt ile birlikte pişirilerek, yemeği yapılır. Ayrıca sarması yapılır(Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Taranan literatürlerde herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

7.3.7. CONVOLVULACEAE

7.3.7.1. *Convolvulus arvensis* L.

Bitkinin yöresel adı: Menekşe

Literatürdeki diğer adları: Dolaşkan

Şekil 7.3.19. *Convolvulus arvensis*L.(Menekşe).

Bitkinin tanımı: Sürünücü ve tırmanıcı olan bitki çok yıllıktır. Toprak yüzeyinde dallanır. Boyu 3 m ya da daha fazla, bitki genellikle tüysüz ya da kısa tüylü olabilir. Yaprak tabanları kulaklı uçları sivri ya da düzdür. Her bir aksil(koltuk)'de tek bir çiçek çıkar, bazen de çift olabilir. Dış taç yapraklar, ters yuvarlak uç kısımları düz ya da içnemsiz olabilir. Çiçek renkleri beyaz ya da pembe nadiren mavidir. Çiçekler 15-20 mm çaplarında ve ovary(yumurtalık) tüsüzdür. Kumlu, bozkır nadas tarlalar, nehir ve göl kenarlarında yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yapraklar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Yapraklar salata, sarma ve ayran aşı yapımında kullanılır.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları kullanılır mideyi kuvvetlendirir. Lapa halinde tüketilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.8. LAMIACEAE (LABIATAE)

7.3.8.1. *Mentha longifolia*(L.) Hud. subsp. *longifolia*

Bitkinin yöresel adı: Pung

Literatürdeki diğer adları: Su tanesi, Narpuz, Yarpuz, Punk, Pink, Pünk, Dere nanesi, Nane, Tüylü nane, İt nanesi, Yarpız, Yabani nane, Püng

Şekil 7.3.20. *Mentha longifolia*(L.) Hud. subsp. *Longifolia*(Pung).

Bitkinin tanımı: Bitki çok yıllık ve değişken kokuludur. Çiçeklenen gövdeler 40-120 cm kadar uzar. Yaprak çapları 30-90x10-32 mm, yaprak sapsız nadiren saplı olur. Yapraklar elipsoid ya da mızrakımsıdır. Tepe uçları sivri, kenarları düzensiz dişlidir. Yaprak ayası düz ya da her iki tarafı beyaz tüylerle örtülüdür. Dal üzerinde çevresel çok sayıda çiçek bulunur. Taç yaprakların renkleri lila ya da beyazdır. Çanak yapraklar 1-2mm'dir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Yapraklar taze veya kurutulmuş halde yemeklere koku, lezzet vermek için kullanılır. Nefes darlığı ve mide ağrıları için kullanılır. Yumurtalı yemeği yapılır ya da patatesli salatalaya doğranır.

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımları mide bulantısını giderici, gaz söktürücü ve koku verici olarak kullanılır (Yıldırım, 1991).Yapraklar taze veya kurutulmuş halde yemeklere koku, lezzet vermek için kullanılır (Baytop, 1994; Ertuğ, 1998; Özgen ve ark., 2004; Mart, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Bütün bitki iç hastalıklar, karın ağrılarına, adet ağrılarına, öksürüğe, bronşite, baş ağrısına, mide ağrılarına ve hemoroide karşı kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Baharat olarak kullanılır.

İp boyamada kullanılır. Boyamada gri bir renk verir. Taze olarak ve salataların içine doğranır (Bağcı, 2000). Boya yapımında kullanılır ve soğuk algnlığına karşı kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Bitkinin yaprakları limon ile kaynatıldıktan sonra soğuk algnlığına karşı içilir. Bitkinin yaprakları tuzlandıktan sonra boğaz ağrısı, kanser ve baş ağrıları tedavisi için tüketilir (Yıldırım ve ark., 2008).

7.3.8.2. *Mentha longifolia*(L.)Hunds. subsp. *Typhoides*(Brig.) Harley var. *typhoides*

Bitkinin yöresel adı: Pung

Literatürdeki diğer adları: Su tanesi, Narpuz, Yarpuz, Punk, Pink, Pünk, Dere nanesi, Nane, Tüylü nane, İt nanesi, Yarpız, Yabani nane, Püng

Şekil 7.3.21. *Mentha longifolia*(L.) Hunds. subsp. *Typhoides*(Brig.) Harley var.*typhoides*(Pung).

Bitkinin tanımı: Bitki çok yıllık ve değişken kokuludur. Çiçeklenen gövdeler 40-120 cm kadar uzar. Yaprak çapları 30-90x10-32 mm, yaprak sapsız, nadiren saplı olur. Yapraklar elipsoid ya da mızrakımsıdır. Tepe uçları sivri kenarları düzensiz dişli yaprak ayası düz ya da her iki tarafı beyaz tüylerle örtülü, dal üzerinde çevresel çok sayıda çiçek bulunur. Taç yapraklar renkleri lila ya da beyazdır. Çanak yapraklar 1-2mm'dir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Yapraklar taze veya kurutulmuş halde yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır (Ramazan KAROL).

Literatürdeki kullanımı: Yarpuzdan gri renk elde etmek için kullanılan geleneksel yöntem şöyledir: Yarpuz kaynatıldıktan sonra içine paslı çiviler atılıp, 15 gün bekletilir. Bu süre içinde suyun rengi kararır. Bu sıvıyla boyanan yünler gri olur (Eyüpoğlu ve ark., 1983). Yapraklar taze veya kurutulmuş halde, yemeklere koku ve lezzet vermek için kullanılır (Baytop, 1994; Ertuğ, 1998; Özgen ve ark., 2004; Mart, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Tüm Anadolu'da yaygın olarak kullanılabilir. Akdeniz ülkelerinde de rastlanır. Yarpuz, bir çeşit su nanesi türü olduğundan bu da nane gibi yaprakları kurutulup; daha sonra suda kaynatılarak kullanılır. Peynire katılır. Baharat olarak kullanılır. Kalp ilacıdır, kalp ve mideyi kuvvetlendirir. İdrar tutukluluğuna, yakısı akrep sokmasına iyi gelir. Usaresi göze çekilse görme kuvveti artar. İç ağrılara iyi gelir. İdrarı çoğaltır, diş ağrılarını geçirir. Kulağa damlatıldığında ağrısını giderir. Mide ağrısını keser, kusma ve bulantıyı önler. İktidarsızlığı giderir. Vücudun dinç kalmasını sağlar. Bitki peynir ve cacık yapımında kullanıldığı gibi baharat ve sebze olarak da kullanılır. Ayrıca naneli şeker, likör, lavanta yapımında ve eczacılıkta kullanılır (Öztürk ve ark., 2000).

7.3.8.3. *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*

Bitkinin yöresel adı: Adaçayı

Literatürdeki diğer adları: Adaçayı, Dadirek, Yağlıkara, Bares

Şekil 7.3.22. *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*(Adaçayı).

Bitkinin Tanımı: Bitki çok yıllıktır. Gövde dik ya da uçtan yükselidir. Boyu 15-70 cm olup, üst kısımda çok sayıda dal çıkar. Tüy yok ve genellikle sapsızdır. Salgı tüyleri bulunur. Yapraklar tek ve yuvarlağımsıdır. Tabandaki bazı yapraklar loplu ve yaprakta tüy bulunmaz. Ancak yaprak kenarları girintili ve çıkıntılı olup, yaprak sapı 1.5-7 cm'dir. Her bir verticillate'den 20-40 çiçek bulunur. Çiçek sapları 2-8 mm'dir. Bazıları geriye dönük taç yapraklar, tüp şeklinde olup 5-6 mm'dir. Çiçek renkleri menekşeden maviye kadar değişir nadiren beyaz olur. Çiçek boyu ise 12 mm'dir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Eylül

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi-Yem

Kullanım şekli: Yaprak kısmının çayı yapılarak soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Adil PÖKE).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak dekoksiyon halinde nezle ve soğuk algınlığında kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Gövde kısmı soyulduktan sonra yenir (Özgen ve ark., 2004). Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup, toz haline getirildikten sonra, hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Mükemre, 2013).

7.3.8.4. *Salvia poculata* Náb.

Bitkinin yöresel adı: Adaçayı

Literatürdeki diğer adları: Öküzpörçüğü, Ezmangag

Şekil 7.3.23. *Salvia poculata* Náb.(Adaçayı).

Bitkinin Tanımı: Bitki çok yıllık ve diktir. Boyu 25 -50 cm üst kısımlardan dallanmış salgı tüyleriyle kaplıdır. Yapraklar tek olup, yuvarlak ve 6-15x 3-6.5 cm çapındadır. Yaprak sapı 2.5-8.5 cm olup; çiçek durumu panikulat(bileşik salkımlı)'tır. Her bir vertisillata 2-8 çiçek bulunur. Çiçek sapları 1-3.5 mm'dir. Çanak yapraklar üçgenimsi ve 8-10 mm'dir. Bazen pembemsi salgı tüyleri bulunur. Çiçek renkleri beyaz ya da açık

liladır. Çiçek boyu 12-16 mm'dir. Çiçeklenme dönemi 5-7. aylardır. Yaşam alanları kayalık yamaçlar, step alanlar ve çimenlik yamaçlardır.

Toplanma dönemleri: Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Yaprak kısmının çayı yapılarak soğuk algınlığına ve mide ağrılarına karşı kullanılır (Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Genç bitkinin kabukları soyularak yenir (Gümüş, 1994). Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır (Kaval, 2011).

7.3.8.5. *Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen var. *glabrescens*

Bitkinin yöresel adı: Catır

Literatürdeki diğer adları: Gül kekiği

Şekil 7.3.24. *Thymus kotschyanus* Boiss. & Hohen var. *glabrescens*(Catır).

Bitkinin Tanımı: Uçucu yağ (timol) içeren küçük çalılar veyayastıkçık oluşturan bitkiler, çok yıllık otsulardır. Yapraklar tam, kenarlı kirpiksi ve tüylüdür. Çanak yaprak

belirgin iki dudaklı, silindirik veya çan şeklindedir. 10-13 damarlıdır, korolla mor, pembe, krem veya beyaz renkte, iki dudaklıdır. Stamen sayısı 4'tür ve korolladan daha uzundur.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Genç haldeki bitkinin toprak üstü kısmı temizlendikten sonra tat vermek amacıyla peynire katılır. Bitkinin toprak üstü kısmı mide iltihabı için kaynatılarak, çay halinde içilir (Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin yaprakları daha ziyade baharat olarak kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Yapraklar ve çiçekler nefes açıcıdır. Boğazı temizlemek için taze veya kurutulmuş halde bir hafta boyunca çiğnenir. Ayran aşına katılır (Arık, 2003). İnfüzyonu dahilen soğuk algınlığında ve şeker hastalığında kullanılır. Dekoksiyonu dahilen karın ağrılarında kullanılır (Yeşil, 2007). Toprak üstü kısımları kurutulup, toz haline getirildikten sonra kaynar suda biraz demlendirilerek elde edilen çaya limon katılıp; soğuk algınlığı ve bademcik iltihabı tedavisinde kullanılır (Mükemre, 2013).

7.3.8.6. *Thymus praecox* Opiz subsp. *grossheimii* (Ronniger) J alas var. *grossheimii*

Bitkinin yöresel adı: Catır

Literatürdeki diğer adları: Yayla kekiği, Kekik

Şekil 7.3.25. *Thymus praecox* Opiz subsp. *grossheimii* (Ronniger) J alas var. *grossheimii* (Catır).

Şekil 7.3.26. *Thymus praecox* Opiz subsp. *grossheimii* (Ronniger) J alas var. *grossheimii* (Catır).

Bitkinin Tanımı: Uçucu yağ (timol) içeren küçük çalılar, yastıkçık oluşturan bitkiler veya çok yıllık otsular. Yapraklar tam, kenarlı kirpiksi tüylü kaliks(çanak yaprak) belirgin iki dudaklı, silindirik veya çan şeklide olup 10-13 damarlı, boyu 3.3-5 mm pembemsi kenarları sillidir. Korolla mor, pembe nadiren beyaz renktedir ve iki dudaklı, 5-7 mm'dir. Çiçeklenme dönemi 5-7. aylar. Stamen sayısı 4'tür ve korolladan daha uzundur.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Genç haldeki bitkinin toprak üstü kısmı temizlendikten sonra, tat vermek amacıyla peynire katılır. Bitkinin toprak üstü kısmı mide iltihabı için kaynatılarak suyu içilir (Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Bitkinin tüm kısmı hipertansiyon tedavisinde kullanılır mide ağrısı bağırsak krampları oluşumu önleyicidir. Kanseri ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Çay şeklinde tüketilir(Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.9. MALVACEAE

7.3.9.1. *Alcea hohenackeri* (Boiss. & Huet.) Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Hero

Literatürdeki diğer adları: Hiro, Gül hatmi, Fatma gülü

Şekil 7.3.27. *Alcea hohenackeri* (Boiss. & Huet.) Boiss. (Hero).

Bitkinin Tanımı: Uzun boylu ve çok yıllık otsulardır. Boyu 2'm ye kadar uzayabilir. Gövde kısmında yoğun şekilde yıldızsı tüyler bulunur. Yapraklar bazen loplu ve yaprak üzerinde yıldızsı tüy bulunur. Epikaliks 6-9 ve birleşiktir. Petalleri(taç yaprak) büyük beyaz ve sarı nadiren pembemsidir. 40-55 mm olan meyveler tüylü ve bazen kanatlıdır. Çiçeklenme dönemi 5-8. ay, habitatları kayalık alanlar, step alanlar, ormanlık alanlar yetiştiği yükseklikler ise 600-1900 m'dir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Temmuz

Kullanılan kısım: Yaprak-Kök

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır. Mide rahatsızlıklarında ve hazımsızlıklarda kullanılır(Hacı ODUN).

Literatürdeki kullanımı: Kökleri cilt yaralarını iyileştirmede, kapanmış yaprakları deşmede kullanılır ve iltihap kurutucu olarak bilinir. Köklerinin kaynatılmış suyu, idrar yolu rahatsızlıklarında ağrı dindirici olarak ve böbrek taşlarını düşürmek amacıyla içilir. Toprak üstü kısmından mide rahatsızlıklarının tedavisinde ve ağrıların dindirilmesinde kullanılır (Özçelik ve ark., 1990). Bitkinin kök kısmı, un haline getirildikten sonra, ıslak olan saça sürülür. Böylece saçın yumuşamasını ve kolay taranmasını sağlar. Kadınlar,

eskiden bunu genellikle banyodan önce kullanırdı. Çiçekleri Haziran ve Temmuz aylarında toplanıp kurutulduktan sonra, kış mevsiminde gribal enfeksiyonlara ve soğuk algınlığına karşı çayı yapılarak içilir. Bahçelerde süs bitkisi olarak kullanılır (Gencay, 2007). Yaprak suda kaynatılarak, böbrek sancıları ve idrar yolları hastalıkları için suyu içilir. Bitkinin yaprak kısmı yumurta ve limon ile tüketilerek, böbrek taşı düşürmede kullanılır. Mide ağrıları durumunda, bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve suyu içilir (Kaval, 2011).

7.3.9.2. *Malva neglecta* Wallr.

Bitkinin yöresel adı: Tolk

Literatürdeki diğer adları: Ebegümeçi, Yastıman, Develik, Ebemekmeği, Kömeç, Ebemgümeç, Tolik, Toluk, Katırtırnağı, Devetabanı, Ebekömeçi, Çoban yatağı, Ebemövmeci, Adaygüttü, Tolga küvi, Tolga badinga

Şekil 7.3.28. *Malva neglecta* Wallr. (Tolk).

Bitkinin Tanımı: Bir veya çok yıllık otsudur. Yapraklar palmate(elsi) loplu ve derin parçalıdır. Epikaliks 3, serbest petal yapraklar emerginat(derin girintili)tır. Merikarppler

şişkin değildir. Sepal(çanak yaprak) sayısı 5, serbest ya da kaidede birleşik ovaryum üst durumlu kuzey yarı kürenin eleman bölgelerinde yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay bağırsak iltihabına karşı içilir. Romatizmal rahatsızlıklarda da kullanılır. Çiğ ya da pişirilerek yenir. Sütle hazırlanan dekoksasyon buharına çocuğu olmayan kadınlar oturtulur(Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Yaprak ve çiçekleri cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Toprak üstü kısımlarının lapası romatizma da ağrıyan yerlere sürülür. Bitki kaynatılarak, göğüs yumuşatıcı olarak içilir. Bitki kaynatılıp nefes darlığında tedavi edici olarak kullanılır. Kökü mide ağrısını dindirmek için dövülüp, çiğnenir. Toprak üstü kısımları dövülüp iltihaplı yaralara veya arpa unu ve inek sütü ile pişirildikten sonra ılık iken sarılır. Toprak üstü kısmının dekoksasyonu mide- bağırsak gazının dindirilmesi amacıyla kullanılır. Yapraklar pişirilerek yenir (Koçak 1999). Tüm bitki suda haşlanır süzülür, soğanla kavrulur üzerine yumurta kırılarak yenir. Yaprak dekoksasyonu adet sancularına, vereme, kansere, hemoroide, soğuk algınlıklarına, idrar yolu enfeksiyonlarına, romatizmaya, kalp rahatsızlıklarına, vajinal akıntılara, kısırlığa, karın ağrılarına, böbrek rahatsızlıklarına, egzamaya, yaralara, tansiyona, boğaz ağrılarına ve öksürüğe karşı kullanılır (Şimşek ve ark., 2002). Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyonunun buharına çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur. Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde yaralara doğrudan sarılır (Yeşil, 2007).Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Ayrıca mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir (Mükemre, 2013).

7.3.10. PAPAVERACEAE

7.3.10.1. *Papaver rhoeas* L.

Bitkinin yöresel adı: Gelincik

Literatürdeki diğer adları: Gelincik

Şekil 7.3.29. *Papaver rhoeas* L.(Gelincik).

Bitkinin Tanımı: 25-80 cm boyunda olup, bir yıllık otsu bir bitkidir. Açık alanlarda 1700m rakıma kadar doğal olarak yetişir. Gövdesi dik ve tüylüdür. Sütü beyazımsıdır. Yaprakları şerit şeklinde lopludur. Yapraklar parçalı, çiçekler kırmızı renklidir. Petallerin dip kısmı siyah lekeli veya lekesizdir. Meyve tüysüz ve fiçi biçiminde çok tohumlu bir kapsüldür. Yol kenarları ve ekin tarlaları içinde bol olarak yetişir. Kırmızı çiçekleri mayıs-temmuz aylarında açar.

Toplanma dönemleri: Nisan-Temmuz

Kullanılan kısım: Toprak üstü

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Açmamış çiçek tomurcukları yenir.

Literatürdeki kullanımı: Bitki yatıştırıcı, sakinleştirici özelliğe sahiptir. Kaynatıldıktan sonra suyu tüketilir (Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.11. PLANTAGINACEAE

7.3.11.1. *Plantago lanceolata* L.

Bitkinin yöresel adı: Giyamambel, Belgpanık

Literatürdeki diğer adları: Sinir otu, Kırk sinir, Uzun damar otu, Yılandili, Dar yapraklı sinirotu, Sinirli ot, Damar otu, İtdili, Beşparmak otu, Giyamambel, Giyabironug, Damarlıca

Şekil 7.3.30. *Plantago lanceolata* L.(Giyamambel).

Bitkinin tanımı: Genellikle çok sayıda rozeti bulunan, çok yıllık otsu bir bitkidir. Yapraklar lanseolat-ovattan(mızraksı-yumurtamsı), lanseolata(mızraksı) kadar değişir, bazen tüylüdür. Ülkemizde yaygındır. Karakteristik: zayıf kokulu, zamksı, az çok kinin acılığında ve tuzlu bir tada sahiptir. Yol kenarları ve kurak arazilerde 2000 metre rakıma kadar yetişir. 40 cm kadar boylanabilir. Çok yıllıktır. Mızraksı yaprakları belirgin 3-5 damarlı, bütün kenarlı ve kenarı kısa dişlidir. Yaprakları tüylü ve çıplaktır. Yaprak rozet durumu ortasından dik ve yapraksız gövde çıkar. Bunun ucunda oval, küçük ve

silindirik yapıda “spika” çiçek durumu gelişir. Çiçek kaliksi 4 sepalli, korolla zarımsı ve 4 loblu, 4 stamenlidir. Çiçeği beyazımsı ya da soluk sarı renklidir. Nisan-Kasım arasında açar. Meyve kapaklı kapsula (piksidyum) tiptedir. Çok lifli bir kökü vardır.

Toplanma dönemleri: Nisan-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Reyhan İMRE). Mide gastritsi tedavisinde kullanılır (Ramazan KAROL).

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları solunum yollarını yumuşatıcı, öksürük kesici olarak; ayrıca yaraları iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Yaprakların kaynatılması ile elde edilen sıvının şeker hastalığına karşı etkili olduğu söylenmesine karşın kullanımı yaygın değildir (Duran, 1998). Yaprak salataya ve etli yemeğe konur (Doğan ve ark., 2004). Yaprakları hafif ateşe tutulur, sıcak olarak yara üzerine bastırılır, taze derinin gelmesini sağlar. Meyveleri zeytinyağında bekletilir, macun kıvamına geldiğinde haricen yara iyi edici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005). Yapraklarının özsuyu antibakteriyel etkiye sahiptir. Ağız, üst solunum yolu enfeksiyonunda gargara şeklinde, göz iltihabında damla şeklinde kullanılır. Çayı altını ıslatan çocuk ve yaşlılara içirilir. Yapraklarından lapa yapılarak, yara iyileştirmede ve çıban açmada kullanılır. Çiğ olarak tüketilebilir. Tohumları iyi bir müshildir (Deniz, 2008). Yapraklar dövülüp bölgeye doğrudan sarılarak uygulanmaktadır. Diş ağrısı tedavisinde Yaprakların kaynatılması ile hazırlanan dekoksion rahatsızlık süresince günde 2-3 defa içilerek tüketilmektedir (Uysal, 2008). Yaprak ve kökler, tıbbi ve gıda amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle, iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Mükemre, 2013).

7.3.11.2. *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange

Bitkinin yöresel adı: Belgheviz

Literatürdeki diğer adları: Hava yaprağı, sıyılotu, bağa yaprağı, bağotu, Kırxsinir otu

Şekil 7.3.31. *Plantago major* L. subsp. *intermedia* (Gilib.) Lange (Belgheviz).

Bitkinin tanımı: 50-70 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Ülkemizin hemen her yöresinde görülür. Yapraklar dipte rozet şeklinde, büyük ve eliptik-ovattan yuvarlak-ovata kadar şekillerdedir. Yaprak damarları 3-5 tane yaprak sapına doğru daralmış genellikle uzun sarımsı yeşildir. Tohum sayısı 14-30 tanedir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Adil Pöke).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklarından elde edilen çayı, kanı, akciğeri, mideyi temizler. Balgam söktürür. Şeker hastalıklarında kullanılır. Göğsü yumuşatır. Yaprakları yara iyileştirici, yara patlatıcı özelliktedir. Taze yapraklar, hafif sıcak suda bekletilir ve yaranın, çıbanın üzerine konulur (Deniz, 2008).

7.3.11.3. *Plantago major* L. subsp. *major*

Bitkinin yöresel adı: Belgheviz

Literatürdeki diğer adları: Belgheviz, Belgbirin, Yara otu, Damar otu, Sinirotu, Kesik otu, Katırtırnağı, Siğilli yaprak, Çıban otu, Bahar otu, Siğil otu, Balzaağva, Damarlı ot, Kırk sinir otu, Cahevez, Sinirli yaprak, Bağa yaprağı, Yara yaprağı, Damar yaprağı, Marotu, Siyilyaprağı, Belhavis, Belghevizar

Şekil 7.3.32. *Plantago major* L. subsp. *major* (Belgheviz).

Bitkinin tanımı: 50-70 cm boyunda çok yıllık otsu bir bitkidir. Ülkemizin hemen her yöresinde görülür. Yapraklar dipte rozet şeklinde, büyük ve eliptik-ovattan yuvarlak-ovata kadar şekillerdedir. Yaprak damarları 5-9 tane yaprak sapına doğru şişkin genellikle uzun koyu yeşildir. Tohum sayısı 10-13 tanedir.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Ağustos

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Yapraklar yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için ve yara iyileştirici olarak kullanılır(Herdem ORON).

Literatürdeki kullanımı: Yapraklar dekoksasyon halinde böbrek hastalıkları, boğaz ve tuberkolöz hastalığında kullanılır (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Dahilen kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar artırıcı olarak etkilidir. Haricen bilhassa taze yaprak, yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Büyük oval yaprakları iltihaplı, çıbanların ağzını açmak için çıban üzerine bağlanır. Ayrıca mide ülseri için bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısımları kaynar suda 1-2 dakika bekletildikten sonra suyu süzülür ve içilir (Altan ve ark., 1999). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde mide ağrılarında kullanılır. Ayrıca yaprak dekoksasyon halinde, şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Mükemre, 2013).

7.3.12. POLYGONACEAE

7.3.12.1. *Polygonum cognatum* Meissn.

Bitkinin yöresel adı: Madımak

Literatürdeki diğer adları: Nane cücke (Kuşyemi), Madımak, Mercimelek, Kuş ekmeği, Gıbişgan, Çobanekmeği, Ebemekmeği, Epenek, buzağılık, Kuşbarık

Şekil 7.3.33. *Polygonum cognatum* Meissn. (Madımak).

Bitkinin Tanımı: Bitki çok yıllık sürünücü gövdelidir. Çiçekler erdişi, perianth(çiçek örtüsü) 5 olup stamenler genelde 8 meyve köşeli, kanatsız periant pembemsi yapraklar elips ve saplıdır. Çiçeklenme 5-9. aylarda olur. Yoğun olarak yaşadığı habitatlar, yol kenarları kayalık stepler ve kültür alanlarıdır.

Toplanma dönemleri: Mayıs-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak

Kullanım amacı: Gıda

Kullanım şekli: Doğranan bitki, soğan ile yağda kavrulur ve tüketilir. Ya da bulgur pilavına katılır.

Literatürdeki kullanımı: Toprak üstü kısımlar kaynatılıp süzülüp lapa halinde veya toz şeklinde apse görülen bölgeye sarılır (Sezik ve Ark., 1997). Genç bitkinin gövde ve yaprakları çiğ olarak yenir. Çiğ olarak yendiğinde, kan dolaşımını hızlandırılır(Altan ve ark., 1999). Yaprakları gıda olarak kullanılır. İdrar artırıcı ve şeker hastalığına karşı, infüzyon (%5) halinde kullanılır(Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Gıda olarak tüketilir (Bağcı, 2000). Toprak üstü kısımlar kaynatılıp süzülüp lapa haline getirip, kireçleme görülen bölgeye sarılır (Şimşek ve ark., 2001). Salata şeklinde ya da yemeği yapılarak tüketilir. Şeker hastalığına ve egzamaya iyi gelir. Guatr içinde lapası boğaza sarılır (Bulut, 2006).

7.3.12.2. *Rumex tuberosus*L. subsp. *horizontalis*(Koch.) Rech.

Bitkinin yöresel adı: Tırşo

Literatürdeki diğer adları: Tırşok, Kuzukulağı, Tırşoka marıyan, Trişoğ, Evelik, Tırşoka kera

Şekil 7.3.34a. *Rumex tuberosus*L. subsp. *horizontalis*(Koch.) Rech.(Tırşo).

Şekil 7.3.34b. *Rumex tuberosus*L. subsp. *horizontalis*(Koch.) Rech.(Tırşo).

Bitkinin tanımı: Bitki çok yıllık olup bazı kökleri yumruludur. Gövde uzunluğu 10-60 cm kadar uzayabilir. Aşağı yaprakları sagittat(oksu) veya hastate(oksu), uç kısımları sivri periant iki dairede dizilmiş, her dairede 3 adet dıştakiler küçük içtekilerin üzeri çoğunlukla sığılı ve meyveyi sarar stamen sayısı 6'dır. Gövde uzun ve tek taban yapraklar sivridir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Yaprak-Kök

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Bitkinin yaprak kısmından sarma yapılır, ayran aşına katılır. Şekil 8.34a'da yeşil hali şekil 8.34b'de ise kurutulmuş ve kış aylarında mıhlaması ya da yumurtalı yemeği yapılmaktadır. Guatr ve ishal tedavisinde kullanılır.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları ekşi lezzetleri nedeniyle salata halinde sebze olarak yenir. Lapa halinde çıbanları olgunlaştırmak için çıban üzerine sarılır (Baytop, 1999). Yaprakları sebze olarak yenir. Kökler infüzyon (%5) halinde idrar artırıcı, safra söktürücü ve ateş düşürücü olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Bitkinin kökleri çiğ olarak yenir (Yıldırım ve ark., 2008). Bitkinin yaprak kısmından sarma yapılır. Yaprak doğrudan veya lapa halinde vücutta yara oluşmuş yere konur. Kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılarak kahve renge boyanması sağlanır (Kaval, 2011).

7.3.13. RANUNCULACEAE

7.3.13.1. *Ranunculus kotschy* Boiss.

Bitkinin yöresel adı: Çung

Literatürdeki diğer adları: Şelepuk, Sarıçiçek, Düğün çiçeği, Çünk, Cüngk

Şekil 7.3.35. *Ranunculus kotschy* Boiss.(Çung).

Bitkinin Tanımı: Bitkiçok yıllık tüysüz ya da uzun tüylüdür. Yapraklar 3 parçalı lopluya da dişlidir. Yaprak sapı, düz taç yapraklar güçlü bir şekilde geriye dönmüş şekildedir. Petal uzunluğu 7-18 mm'dir. Meyveler tüysüz tohumlar bastırılmış şekildedir. Daha çok çayırılık alanlar ormanlık alanlar, kayalık araziler ve su kenarlarında yayılış gösterir.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

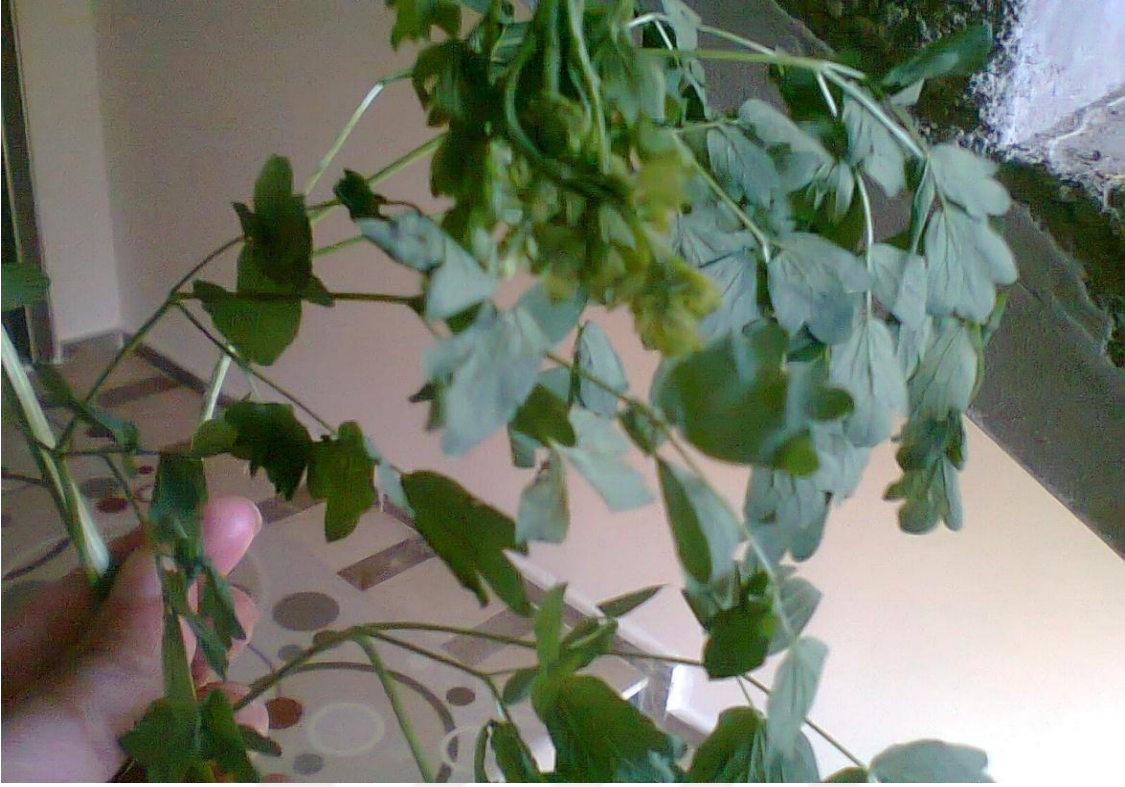
Kullanım şekli: Bitkinin genç olan toprak üstü kısımları ezildikten sonra yara üzerine bırakılır(Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Romatizma ve ağrı kesici hastalıkları için çiçekler suda kaynatılır içilir (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Bitki otlu peynirin hazırlanmasında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Taze çiçekleri iyice ezilir ve özellikle bıçak kesigi şeklindeki yaraların üzerine bırakılır (Arık, 2003).

7.3.13.2. *Thalictrum flavum* L.

Bitkinin yöresel adı: Kara kaytan

Literatürdeki diğer adları: Kara kaytanotu

Şekil 7.3.36. *Thalictrum flavum* L.(Kara kaytan).

Bitkinin Tanımı: Tüysüz ya da tüylü olup rizomlu ve çok yıllık bir bitkidir. Gövde dik ve 100 cm'ye kadar uzayabilir. Yapraklar ternat tüysü ve bir pinnattır. Parçalı çiçek durumu, sık panikula çiçekler küçük ve dökülücüdür. Akenleri yuvarlaktır. Çiçeklenme dönemi 6 -7. aylardır. Habitatları gölgelik ve çayırılık alanlardır.

Toplanma dönemleri: Nisan-Haziran

Kullanılan kısım: Toprak üstü kısımlar

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Kaynatılıp içilir şeker ve tansiyon için kullanılır(Reyhan İMRE).

Literatürdeki kullanımı: Göz hastalığı tedavisinde kullanılır. İdrar söktürücüdür. Çıban ve apseleri giderilmesinde yara dışına lapa halinde sürülür(Altundağ ve Ozturk, 2010).

7.3.14. ROSACEAE

7.3.14.1. *Rosa canina*L.

Bitkinin yöresel adı: Şilank

Literatürdeki diğer adları: Kuşburnu, Yabani gül, Purç, İtgülü, İtburnu, Köpek gülü, Şilank, Deli gül, Öküz gülü, Şeytan gülü, Yaban gülü, Gülburnu, Gül çalısı, İtüzümü, Çalı gülü, Köpek diken, Şilank

Şekil 7.3.37. *Rosa canina*L.(Şilank).

Bitkinin Tanımı: Çalı formunda olan bitki 1.5-3.5 boyunda olabilir ve bazen tırmanıcı bir özelliğe sahiptir. Gövde üzerinde dikenler bulunur. Yapraklar genellikle koyu yeşildir. Yaprakçık sayısı 5-7 olup elipsoid ya da ovattır. Uç kısımları sivri, tüysüz ya da kısa tüylüdür. Bazen de damarların üzerinde salgı tüyleri bulunur. Yaprak kenarları 1 ya da iki dişli zaman zaman 2 serat(boynuzumsu)tır. Salgı tüylü, dişler açıkça uzun ve sivridir. Çiçekler tek ya da 2-15 olabilir. Çiçek sapı 1- 2.5 cm düz ya da parçalıdır. Salgı tüylü çanak yapraklar ovat dıştaki çanak yapraklar ise parçalıdır. Petaller 3 cm kadar uzayabilir beyaz veya açık pembe renklidir. Hipantiyum şeklinde olan çiçek, tablası olgunlaşınca etlenir ve meyveleri sarar. Sarımsı kırmızı ya da açık kırmızı renkte olabilir. Bitkinin çiçeklenme dönemi 5-7. aylardır. Habitatları dere kıyıları, kayalık yamaçlar çalılıklar çitlikler ve orman içleridir.

Toplanma dönemleri: Haziran-Eylül

Kullanılan kısım: Meyve-Çiçek

Kullanım amacı: Tedavi

Kullanım şekli: Soğuk algınlığı tedavisinde çay şeklinde kullanılır.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları kabızlığa ve sıtmaya karşı kullanılmaktadır. Kök ve meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen, hülasa şeker hastalığının tedavisinde ve kuvvet verici olarak içilmektedir. Tohumları haricindeki meyve kısımları kaynatılarak, öksürüğe karşı içilmektedir. Meyve ve çiçeklerinin reçeli yapılmaktadır (Özçelik ve ark., 1990). Meyveleri C vitamini bakımından zengin olup astrenjan (anti septik) olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Kök dekoksyonu, böbrek taşlarını düşürmede kadınların kısırlığında, meyvelerin suyu kanser için, kalp ve sedef hastalığı için, meyveler yenerek bronşitte, barsak gazı için, göğüs ağrısı için, hipertansiyon için ve soğuk algınlığı için kullanılır (Erol, 1995). Meyveleri kaynatılıp çay olarak içilir. Grip, nezle gibi rahatsızlıklara kullanılır. Meyvelerinden reçel yapılır (Duran, 1998; Doğan ve ark., 2004; Deniz, 2008). Meyve ve çiçekler gıda ve tıbbi amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Çiçekler infüzyon halinde, damar tıkanıklığı ve baş ağrılarında, meyve ise astım ve soğuk algınlığında kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010).

7.3.15. URTICACEAE

7.3.15.1. *Urtica dioica*L.

Bitkinin yöresel adı: Gezink

Literatürdeki diğer adları: Gezgezk, Isırgan, İstırgan, Cızlagan, Iskıdan, Dalağaz otu, Ağdalak, Cıncar, Cıncar, Dakırdalak, Erinç, Geznik, Gıcıkdan otu, Gidişgen, Isırgı, Sırgan otu, Yığınç, Bırkı, Dalan, Daladiken, Büyük ısırgan otu, Dızlağan, Dalağan, Bısırga, Gezik, Dezink

Şekil 7.3.38. *Urtica dioica*L.(Gezink).

Bitkinin tanımı: Yakıcı tüy taşıyan çok yıllık otsulardır. Yapraklar karşılıklı ve kenarları dişlidir. Çiçekler tek eşeyli ve periant 4 parçalıdır. Erkek çiçeklerde periant parçaları eşit dişi çiçeklerde ise dıştakiler çok küçüktür.

Toplanma dönemleri: Haziran-Ağustos

Kullanılan kısım: Toprak üstü-Tohum

Kullanım amacı: Gıda-Tedavi

Kullanım şekli: Kanselerin tümünün tedavisi için bitkinin tohumları balla karıştırılıp yenmektedir. Bitki iyice yıkandıktan sonra çiğ veya pişirilerek yenir. Mıhlaması, bulgur pilavı ve çorbası yapılır.

Literatürdeki kullanımı: Yaprakları kan pıhtılaştırıcı, ağrı kesici olarak bilinir. Ayrıca yaprakları romatizma ve cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Haşlanmış taze gövde ve yaprakları sebze olarak tüketilir (Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1994; Erol, 1995). Toprak üstü kısmı taze olarak romatizma ve romatizmal ağrılara karşı kullanılır(Sezik ve ark., 1997). Taze sürgünler pişirilip, sebze olarak tüketilir. Son yıllarda tohumları kanser hastalığına karşı tedavi edici olarak kullanılmaktadır (Duran, 1998).

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada, yöre halkıyla yüz yüze görüşülmüş 115 anket yapılmıştır. Bu çalışma sonucunda 37 mera bitkisinin kullanımı tespit edilmiştir.

Halkın geçmişten günümüze kadar yararlı bulup, kullandığı mera bitkileri, belirlenmiş olup bu faydalı bitkilerden yoğun olarak tüketilenlerden bazıları şunlardır: *Falcaria vulgaris* Bernh.(Kazayağı), *Heracleum persicum* Desf.(Soy), *Achillea arabica* Kotschy (Bovijan), *Anthemis wiedemanniana* Fisch. Mey.(Papatya), *Onopordum acanthium* L.(Kocabaş), *Allium vineale* L.(Sirik), *Mentha longifolia*(L.) Hud. subsp. *Longifolia*(Pung), *Malva neglecta* Wallr.(Tolk), *Plantago lanceolata* L.(Giyamambel), *Urtica dioica* L.(Gezink).

Bu çalışmada, yöre halkının genel bilgileri tespit edilmiş ve mera bitkilerinin kullanım amacı, kullanım şekli, kullanılan kısım, kullanım sıklığı, toplanma dönemi, bu bitkileri kullanmalarını etkileyen faktörler, hastalık tedavisi için başvurulan yöntemler belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada, 9 bitkinin hem tedavi hem gıda amaçlı kullanıldığı, 12 tane bitkinin sadece gıda amaçlı kullanıldığı, 16 tane bitkinin sadece tedavi amaçlı kullanıldığı belirlenmiştir. Yöre halkının gıda amaçlı kullandığı bazı bitkilerin sağlığa yararlarını bilmemekte, yalnız belli periyotlarla sofrada bulundurdukları belirlenmiştir. Ayrıca *Cirsium pubigerum* (Desf.) DC. var. *spinosum* Pet. halk dilinde kalkan, *Tripleurospermum oreades*(Boiss.) Rech. fil. var. *oreades* halk dilinde papatyave yine halk dilinde Hardal diye bilinen *Sisymbrium loeselii* L. bitkilerinin tüketilebilirliği ilk defa bu çalışmada tespit edilmiştir.

Gıda ve tedavi amacıyla kullanılan bitkilerle ilgili bilgiler çoğunlukla orta yaş üstü bireyler olup tüketilen bitkilere ulaşımın kolay olduğu kırsal alanlarda daha fazla tüketildiği belirlenmiştir. Yapılan çalışmada, insan sağlığı ve beslenmesi açısından önemli bileşenler içeren bu bitkilerin korunması ve geliştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Ayrıca mera alanları korunmalı, belli bir potansiyele sahip meralarda ise ıslah etme çalışmalarına gidilmelidir. Bu çalışmada yörenin zengin bir bitki varlığına sahip olduğu belirlenmiş ve yörenin kültürel mirasının gelişmesine önem verilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

EKLER**Ek 1. Teknik Terimler Ve Tanımları**

Aken: Kapçık meyve

Astrenjan: Antiseptik

Axil(aksil): Koltuk

Bırakte: Taşıyıcı yaprak

Bulb: Soğan

Calyx(kaliks): Çanak yaprak, sepal

Concave: İçbükey

Emarginate: Derin girintili

Epikaliks: Küçük çanak

Hastate: oksu

Hipantiyum: Çiçek tablası

İnflorescence: Çiçek durumu

Kapitulum: Kömeç, başçık

Lanseolat: Mızrakımsı

Membrane: Zar

Ovate: Yumurtamsı

Palmate: Elsi

Paniculate(panikula): Bileşik salkımlı

Papillate(papilla): Sivilceli

Pappus: Kör çanak

Perianth: Çiçek örtüsü

Petal: Taç yaprak

Petiol: Yaprak sapı

Piksidyum: Olgunlaşınca üst tarafı kapak gibi açılan tohum zarfı

Pinnate: Teleksi

Pinnatisect: Derin teleksi

Saittate: Nemf

Segment: Bölüm, Bölük

Sepal: Çanak yaprak

Serat: Boynuzumsu

Sinuate: Yılkankavi

Spatulate: Kaşıkı

Spika: Ana eksen üzerinde olan çiçekleri sapsız olan çiçek durumu, başak

Stamen(sıtamen): Erkek organ

Ternate: Üçlü

Valve: Kapak

Verticillate(vertisilat): Halka şeklinde

Ek 2. Kaynak Kişiler

Adil PÖKE

Nizamettin CANBAZ

Hacı ODUN

Ramazan KAROL

Herdem ORON

Reyhan İMRE

Ek 3. Anket Formu

**VAN İLİNİN MERKEZ, TUŞBA, İPEKYOLU VE EDREMİT İLÇELERİNDE
DOĞAL OLARAK YETİŞEN MERA BİTKİLERİ VE KULLANIM
ALANLARININ ARAŞTIRILMASI**

Anket No=

Tarih=.../.../2015

Sayın Katılımcı:

Van ili merkez ilçede çayır ve meralarda tüketicilerin otları kullanma alışkanlıkları üzerine yapılan araştırma için hazırlanan anket formu tarafınıza sunulmuştur. Anketi değerlendirme konusundaki göstereceğiniz duyarlılığa ve ilginize teşekkür ederiz.

1.Cinsiyetiniz

Kadın Erkek

2.Yaşınız.....**3. Ortalama aylık geliriniz.....****4.Mesleğiniz**

Memur İşçi Emekli Ev hanımı Esnaf Serbest
Meslek (Avukat, Mali Müşavir, Doktor, Mühendis, Mimar) Öğrenci ()
Diğer

5.Eğitim Durumunuz

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans –
Doktora

6.Medeni Durumunuz

Evli Bekâr Dul/Boşanmış

7.Ailenizin Yapısı?

Bekar Yeni Evli Çocuklu Çocukları Evli Ayrı Yaşayan Çiftler

8.Ailedeki Birey Sayısı (Kendiniz de Dahil)

9.Kaç Çocuğunuz Var?.....

10.Eşinizin Eğitim Durumu?

İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Yüksek lisans –
Doktora

11.Bu ilde nerde oturuyorsunuz?

Şehir merkezinde Belde Köyde Diğer(belirtiniz)...

12.Yörede mülkiyetiniz var mı?

Evet Hayır

13.Şehre inme alışkanlığınız ne kadar sürede bir oluyor?

Günde bir sefer Haftada bir Ayda bir sefer Yılda bir veya iki sefer (
)Diğer...

14.Mera bitkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?

Kullanıyorum ve yararlı buluyorum Bazen kullanıyorum Hiç
kullanmıyorum

15. Topladığınız veya yediğiniz bitkiler hakkında neler düşünüyorsunuz?

16. Tükettiğiniz bitkiler hakkında neler biliyorsunuz?

17. Bu bitkileri ne kadar sürede bir kullanıyorsunuz?

Yılda bir Ayda bir Haftada bir Günde bir Hiç

18. Tüketim amacınız nedir?

Beslenme Tedavi amaçlı Keyif amaçlı Diğer

19. Ticari amaçla toplayan var mıdır?

Evet Hayır

20.En çok hangi bitkiden kazanç sağlanıyor?

21.Bitkileri ne zaman tüketiyorsunuz?

()Hemen tüketirim ()Hastalanınca ()İhtiyaç duydukça ()Diğer

22. Bitki tüketimine sizi yönlendiren şey nedir?

()Çevrem () Medya(İnternet Tv) ()Kitap ve dergiler () Aktarlar

23.Kullandığınız bitkilerden yararlı bir kür ya da karışım biliyor musunuz?

()Evet ()Hayır

24.Hastalandığınız zaman ilk başvurduğunuz şey nedir?

()Hastane ()Bitkiler ()Kendiliğinden geçmesini beklerim

Aşağıdaki soruları aşağıdaki puanlardan uygun gördüğünüz ile derecelendiriniz.

1	2	3	4			
Hiç	Az	Fazlasıyla	Kesinlikle			
		1		2	3	4
25.	Bitkileri çoğunlukla nasıl işlemlere tabi tutuyorsunuz?	Çiğ tüketim				
		Haşlanarak				
		Pişirerek				
		Kurutarak				
		Öğüterek				
		Diğer (belirtiniz)				
		1		2	3	4
26.	Bitkileri en çok ne için kullanıyorsunuz?	Beslenme				
		Hastalık tedavisi				

KAYNAKLAR

- Anonim, 2010. Bölgesel Göstergeler TRB2 Van, Muş, Bitlis, Hakkari
<http://www.tuik.gov.tr>. Erişim Tarihi:21.12.2015
- Anonim, 2012. <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Cayir-Mera-ve-Yem-Bitkileri>. Erişim Tarihi:16.01.2016
- Anonim, 2015a. <http://www.vankulturturizm.gov.tr>. Erişim Tarihi:27.11.2015.
- Anonim, 2015b. <http://van.tarim.gov.tr>. Erişim Tarihi:22.12.2015.
- Altan, Y., Uğurlu, E., Gücel, S., 1999. Şenkaya (Erzurum) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. **I. International Symposium on Protection a Naturel Environment and Ehrami Karaçam**, Kütahya, 132–139.
- Altundağ, E.,Ozturk, M.,2010.*Ethnomedicinal Studies on the Plant Resources of EastAnatolia*, Turkey.
- Arık, M., 2003. **Korkut (Muş) İlçesi ve Köylerinin Faydalı Bitkileri**,(yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 113s.
- Arısoy, S.,1970. **Yabansal Besin Bitkilerinin Ekonomik Coğrafi Önemi**.Beşeri ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü.
- Bağcı, Y., 2000. Aladağlar (Yahyalı- Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, **OT Sistematik Botanik Dergisi**, 7 (1): 89–94.
- Baytop, A., 1994. Türkiye'de kullanılan yabani ve yetiştirilmiş aromatik bitkiler. **Doğa-Tr. J. of Phannacy**, 1 (2): 76–78.
- Baytop, T., 1999. **Türkiye' de Bitkilerle Tedavi; Geçmişte ve Bugün**, Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti, İstanbul, 480s.
- Bulut, Y., 2006. **Manavgat (Antalya) Yöresinin Faydalı Bitkileri**, (yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 117s.
- Cansaran, A., Kaya, F.Ö., 2010. Contributions of the ethnobotanical investigation carried out in Amasya district of Turkey (Amasya-Center, Bağlarüstü, Boğaköy and Vermiş villages; Yassıçal and Ziyaret towns). **Biological Diversity and Conservation**, 3(2): 97-116.

- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., Kürşat, M., 2007. Harput (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları (Daum) Dergisi*, 5 (2): 22-28.
- Demir, E. ve İptaş, S., 1996. Merada Otlayan Evcil Ruminantlarda Ortaya Çıkan Beslenme Bozuklukları ve Zehirlenmeler. *Türkiye 3. Çayır- Mera ve Yem Bitkileri Kongresi*, 17-19 Haziran, Erzurum.
- Demirtürk, Y., 1990. Tıbbi bitkilerimizin Değerlendirilmesi. *Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Dergisi*, 53: 12-16.
- Deniz, L., 2008. *Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü (Uşak) Florası Ve Etnobotanik Açısından Değerlendirilmesi*, (yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 124s.
- Doğan, Y., Başlar, S., Ay, G., Mert, H.H., 2004. The Use of Wild Edible Plants in Western and Central Anatolia (Turkey). *Economic Botany*, 58(4): 684-690.
- Doğan, O., 1995. Türkiye’ de toprak kaynakları, sorunlar ve çözümler. *Standart Çevre* s. 73-79, Ankara.
- Duran, A., 1998. Akseki (Antalya) İlçesindeki Bazı Bitkilerin Yerel Adları ve Etnobotanik Özellikleri. *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 5 (1): 77-92.
- Emin, T., Emin, M., 1986. Toprak Taşınması. *Cumhuriyet Üni. Zir. Fak.*, 1(2): 193-201.
- Erol, M. K., 1995. *Eğirdir (Isparta) Yöresinin Geleneksel Halk İlacı Olarak Kullanılan Bitkileri*, (yüksek lisans tezi). M.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul
- Erik, S., Tanıkhya, B. 2004. Türkiye florası üzerine. *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17: 139-163.
- Ertuğ, F., 1998. Orta Anadolu’da Bir Etnoarkeoloji ve Etnobotanik Çalışması, *Karatepe’deki Işık: Halet Çember’e Sunulan Yazular*, Ege Yay., İstanbul.
- Eyüpoğlu, Ü., Okaygün, I., Yaraş, F., 1983. Doğal Boyalarla Yün Boyama, *Uygulamalı Eğitim Vakfı Bülteni*, İstanbul.
- Gencay, A., 2007. *Cizre (Şırnak)’ nin Etnobotanik Özellikleri*, (yüksek lisans tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 249s.
- Gümüş, İ., 1994. *Ağrı Yöresinde Yetişen Bazı Faydalı Bitkilerin Yerel Adları ve Kullanışları. Tr. J. Of Botany*. 18: 107-112.

- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S., Williamson, E.M. 2004. *Fundamentals of Pharmacognosy and Phytotherapy*, Churchill Livingstone, Edinburgh.
- Karaşahin, H., 1995. *Yurdumuzda Mera Sorunları*. Standart Çevre s. 84-87, Ankara.
- Kaval, İ., 2011. *Geçitli (Hakkari) ve Çevresi'nin Etnobotanik Özellikleri*,(yüksek lisans tezi).Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 279s.
- Kaya, İ., İncekara N. Ve Nemli, Y.,2004.Ege bölgesinde sebze olarak tüketilen Yabani kuşkonmaz, Sirken, Yabani Hindiba, Rezene, Gelincik, Çoban Değneği ve Ebegümecinin bazı Analizleri. *Yüzüncü Yıl Üniv. Zir. Fak. Bitkikorumu Tarım Bilimleri Dergisi*, **14**(1): 1-6.
- Kaya,İ., 2013. Yenilebilir Yabancı Otlar. *Yüzüncü Yıl Üniv. Ziraat Fak. Bitki Koruma Bölümü Ders Notları*.
- Koç, H., 2002. Doğrudan, Doğadan Bitkilerle Sağlıklı Yaşama. *Gaziosmanpaşa Üniv. Zir. Fak. Tarla Bit. Böl.*,Baskı:Ümit Ofset,Tokat.
- Koçak, S., 1999. *Karaman Yöresinde Etnobotanik Bir Araştırma*, (yüksek lisans tezi).İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, İstanbul.
- Koçyiğit, M., 2005. *Yalova İlinde Etnobotanik Bir Araştırma*, (yüksek lisans tezi). İstanbul Üni. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı 176s.
- Kumar, S.A., 2009. Plants-based Medicines in India.<http://pib.nic.in/feature/feyr2000/fmay2000/f240520006.html>
- Lewin, R. 2000. *Modern İnsanın Kökeni*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Çeviri: N.Özüaydın, 7. basım, TÜBİTAK, Ankara.
- Mart, S., 2006. *Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) Halkın Kullandığı Doğal Bitkilerin Etnobotanik Yönden Araştırılması*,(yüksek lisans tezi).Çukurova Üniversitesi, Fen bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 70s.
- Mükemre, M., 2013. *Konalga, Sırmalı, Dokuzdam Köyleri (Çatak-Van) ve çevrelerinin Etnobotanik Özellikleri*, (yüksek lisans tezi).Yüzüncü Yıl Üniversitesi, FenBilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 368s.

- Özçelik, H., Ay, G., Öztürk, M., 1990. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Ekonomik yönden Önemli Bazı Bitkileri. *X. Ulusal Biyoloji Kongresi*, Bildirileri. 18–20 Temmuz 1990, Erzurum. 1–10.
- Özçelik, H., 1992. On The Herbal Cheese From East Anatolia (Turkey), *Journal of Economic Botany*, New York Botanical Garden, Bronx, NY 10458.
- Özgen, U., Kaya, Y., Maksut, C., 2004. Etnobotanical studies in The Villages of The District of ILICA (Erzurum), Turkey. *Economic Botany*, **58**(4): 691-696.
- Özgökçe, F., Özçelik H., 2004. Ethnobotanical Aspects of Some Taxa in East Anatolia (Turkey). *Economic Botany*, **58** (4): 697-704.
- Öztürk, M., Özçelik, H., 1991. *Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri*, Semih Ofset Basım Tesisleri, Ankara.
- Öztürk, A., Öztürk, S., Kartal, Ş., 2000. Van Otlı Peynirlerine Katılan Bitkilerin Özellikleri ve Kullanılışları. *OT Sistemik Botanik Dergisi*, **7** (2):167-179.
- Özhatay, N., Kültür, Ş., Aslan, S. 2009. Check-list of additional taxa to the supplement Flora of Turkey IV. *Turk Journal Botany*, **33**: 191-226.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka, T., Takeda, Y., 1997. Traditional Medicine in Turkey VII. Folk Medicine in East Anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces. *Economic Botany*, **51** (3) pp. 195-211.
- Şimşek, İ., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., YILDIRIMLI, Ş., 2001. Ankara Gölbaşı'nda Yabancı Bitkilerin Kullanılış Amaçları ve Şekilleri Üzerinde Bir Araştırma. *OT Sistemik Botanik Dergisi*, **8** (5), 15-120.
- Şimşek, İ., AYTEKİN, F., YEŞİLADA, E., YILDIRIMLI, Ş., 2002. Anadolu'da Halk arasında Bitkilerin Kullanılış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler*. 29- 31 Mayıs 2002, Eskişehir.
- Tosun, F.ve Altın, M.1981. Çayır-Mera-Yayla Kültürü ve Bunlardan Faydalanma Yöntemleri. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayın No:1*, Samsun.
- Töngel, M.Ö., Ayan, İ., 2005. Samsun İli Çayır ve Meralarında Yetişen Bazı Zararlı Bitkiler ve Hayvanlar üzerindeki Etkileri. *OMÜ Zir. Fak. Dergisi*, **20** (1): 84-93.

- Tükel T. Ve R. Hatipoğlu,2001. *Çayır-Meralarda Zehirli Bitkiler ve Hayvanlar Üzerindeki etkileri*.http://www.tarim.gov.tr/arayuz/1/icerik.asp?efl=../cayir_m/3.html&curdir=/sanal_kutuphane/makaleler/5/cayir_m&fl=../cayir_m/4.html.
- Türkoğlu, İ., Civelek, Ş., Kürşat, M., 2006. Gözeli ve Kavak Ovalarında (Elazığ) Etnobotanik Bir Araştırma. PS-107, **18. Ulusal Biyoloji Kongresi**, Kuşadası/Aydın.
- Tuzlacı, E., Yazıcıoğlu, A. 1996. Folk Medicinal of Trabzon (Turkey). *Fitoterapia*,**67** (4): 307-318.
- Tuzlacı, E., İşbilen, D.F.A., Bulut, G., 2010, Turkish Folk Medicinal Plants, VIII: Lalapaşa (Edirne). *Marmara Pharmaceutical Journal*,**14**: 47-52.
- Uysal, G., 2008. *Köyceğiz (Muğla) İlçesinin Etnobotaniği*, (yüksek lisans tezi). Muğla Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, 244s.
- Yeşil, Y., 2007. *Kürecik (Akçadağ/Malatya) Bucağında Etnobotanik Bir Araştırma*, (yüksek lisans tezi). İstanbul üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Farmasötik Botanik Anabilim Dalı, 275s.
- Yıldırım, Ş., Terzioğlu, Ö., Özgökçe, F., Türközü, D., 2008. Etnobotanical and Pharmacological Uses of Some Plants in the Districts of Karpuzalan and Adıgüzel (Van-Turkey).*Journal of Animal and Veterinary Advances*,**7** (7): 873-878.
- Yıldırım, Ş., 1991. Munzur Dağlarının Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri. *Fırat Havzası Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri Sempozyumu*. Ankara. 83-102.

ÖZ GEÇMİŞ

1991 yılında Siirt ilinin Pervari İlçesi'nde doğdu. İlk-Orta ve lise eğitimini Van ilinde tamamlayıp, 2009 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölüm'ünde lisans eğitimine başladı. 2013 yılında lisans eğitimini bitirdikten sonra 2014 yılında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarla Bitkileri Bölümü, Çayır-Mera ve Yem Bitkileri alanında yüksek lisans eğitimine başladı.

